

Articol I. IV RĂZBOIUL NEVĂZUT

Secțiune 1.01

Omul, zidire de mare preț

„Lumea, adică Universul văzut al formelor materiale și Universul nevăzut al spiritelor pure, este expresia bunătății lui Dumnezeu. Ea a fost creată pentru ca să se bucure de bunătatea dumnezeiască. Ființa ei, dată în toate lucrurile care o alcătuiesc, de la primul mineral până la înger, e o ființă împărțită. Viața tuturor făpturilor participă la bucuria în Dumnezeu după gradul de ființă pe care îl au și după capacitatea cu care a fost înzestrată fiecare. Acest grad de ființă și această capacitate de participare e principiul ierarhiei după care e constituită lumea creaturală. Omul ocupă în această ierarhie un loc central. Prin trup aparține lumii fizice, prin suflet aparține lumii spirituale. În marele cosmos, el e un microcosmos, cum îl numește învățatul teolog al Bisericii noastre, Ioan Damaschin. Ființele spirituale ale creației, făcute după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, sunt libere, adică posedă voință proprie, îngerii sunt liberi, omul e liber. Păstrarea lor în armonia primordială a bucuriei de viață e lăsată la libera lor voie. Bucuria de a trăi în lumina dumnezeiască sau cu termenul legendar în Paradis, e cu atât mai mare cu cât e un act de consimțire, în virtutea libertății spirituale. Tot astfel suferința prăbușirii din armonia paradiziacă va fi cu atât mai mare cu cât ea va fi tot un act liber. O parte din îngeri s-a prăbușit din armonia cerească prin trufie. Omul s-a prăbușit călcând de bunăvoie rânduiala stabilită de Dumnezeu. Dacă armonia paradiziacă a lumii primordiale e opera lui Dumnezeu prin Cuvântul, răul care înveninează lumea își are izvorul în păcatul primului om. O piatră a căzut în lac; dar căderea ei nu privește numai piatra, ci se repercutează asupra lacului întreg, pe care îl tulbură până la maluri.

În noua situație a căderii din armonia paradiziacă, omul suferă. El constată în propriile mădulare răul, durerea, moartea. Și le constată în toată lumea înconjurătoare. Păcatul lui se răsfrânge asupra lumii întregi și lumea întreagă suferă împreună cu el. Fiindcă omul ca microcosmos, cu alte cuvinte ca rezumat al stihilor din care e alcătuită lumea, face ca răul din el să se repercuteze asupra lumii din afară. Istoria omenirii căzute e în cea mai mare parte istoria păcatului în desfășurare. Ea pare imaginea răsturnată în dezordine a Paradisului legendar.

Două sentimente puternice sporesc tristețea și durerea omului căzut: sentimentul rămânerii pe dinafară din armonia superioară a lumii spirituale și refuzul de a accepta integral condiția de mizerie în care își ispășește pedeapsa.

Întruparea Mântuitorului și ispășirea păcatului omenesc prin crucificare deschid din nou poarta Paradisului spiritual. Prin Logos s-a creat armonia primordială a lumii, prin Logosul întrupat se va restabili. Creștinismul e a doua creație a lumii. Organul prin care se revarsă din nou în viață energiile Harului dumnezeiesc e Biserica. Ușa ei e poarta redeschisă a Paradisului.”¹

Secțiune 1.02 Îngeri căzuți

Mai înainte de a de zidi omul și cele văzute, în lumea nevăzută a îngerilor, s-a întâmplat o nebună noutate: Lucifer și ceata sa au vrut să fie ei mai presus de Dumnezeu². Celelalte căpetenii de oștire cerească s-au împotrivit acestei nebulii. Lucifer însă ca fulgerul a căzut³ de la fața lui Dumnezeu, făcându-se din înger luminat, drac întunecat.

„Vai pământului și mării, căci diavolul a coborât la voi, având mânia mare.”⁴

El e leul, care umblă răcnind, căutând pe cine să înghită⁵. Între el și suflet se începe războiul nevăzut.

Secțiune 1.03 Pustiirea firii omenești în Adam

Omul dintâi, zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, avea toată făptura sa întoarsă spre Dumnezeu, care se răsfrângea într-însul ca soarele într-un bob de rouă. Mintea, pofta și iuțimea, sau cugetarea, iubirea și voința, erau unite întreolaltă în aceeași vedere sau contemplare a lui Dumnezeu. Iar trupul, deși pământ, neavând în sine poftă pătimasă, întovărășea așa-zicând contemplarea aceasta. Asta era temelia cea străveche, în care omul avea să crească de la chip la asemănare cu Dumnezeu.

Protivnicul a dat primul război cu Adam în Rai și prin el, cu noi,

N ote:

— Nichifor Crainic, Ortodoxie și Etnocrație, Ed. Cugetarea, București, 1937, pp. 54-56.

² Isaia 14, 12-15.

³ Luca 10, 18.

⁴ Apocalipsă 12,12

⁵ 1 Petru 5, 8.

cu toți, întrucât toți eram în Adam⁶. E primul război pierdut de om. Înfrângerea lui însă o repetă întreg neamul omenesc, mii de ani de-a rândul; iar ceea ce a făcut Adam facem și noi fiecare. E limpede că la mijloc a fost o neascultare, o încovoiere a unei meniri, date omului de Dumnezeu⁷.

Iată cercul vicios pe care-l strâneau cu putere, asupra firii omenești, Domniile și Stăpâniile întunericului⁸, îmbrăcându-se pe ascuns în simțirea cea după fire și povârbind-o spre o lucrare contra firii și contra ascultării de Dumnezeu. Iată cum, printr-un sfat rău, îngerii căzuți au surpat raiul virtuții din fire. Vom vedea la vreme, că deodată cu acesta, au stins și lumina cunoașterii.

Iată așa a întors Adam firea omenească de la calea scurtă a desăvârșirii, înfundând-o în hățișul ascultării străine, ceea ce i-a adus scoaterea din Rai în lumea aceasta. „Necaz mare se făcu la tot omul și jug greu apăsă de atunci pe fiii lui Adam.”⁹ Căci mare sfârâmare făcu ucigașul, băgând în zidire puhoiul pustiirii morții și toată tragedia istoriei.

Iată, și cu alte cuvinte, pustiirea ce se făcu firii omenești:

Căderea firii în ispită e tot una cu o sfârâmare, care l-a făcut pe om bucăți. Astfel mintea i-a fost amăgită de mândrie și slavă deșartă, crezând ispititorului, că va fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul¹⁰; simțirea sau dragostea i s-a întors spre trup, care s-a aprins de poftă pătimașă; voința sau iușimea în spaimă și rușine s-a întors și, văzându-se gol, s-a ascuns de Dumnezeu. Iar când l-a strigat Dumnezeu pe nume, nu l-a mai văzut, ci numai l-a auzit, de vreme ce vederea conștiinței sale era întoarsă acum de la Dumnezeu la sine, căci s-a văzut gol. Deci, când să-și recunoască greșeala, mintea îi era slăbită, inima rănită cu iubirea de sine, încât cunoașterea lui decăzută scoase vinovat pe Dumnezeu pentru pustiirea sa.

Așa luă strămoșul plata neascultării, și fu scos afară din fericirea

⁶ Romani 5,12

⁷ A se vedea și Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, în Filocalia, ed. I, voi. 3, pp. 25, 62,149.

N ote:

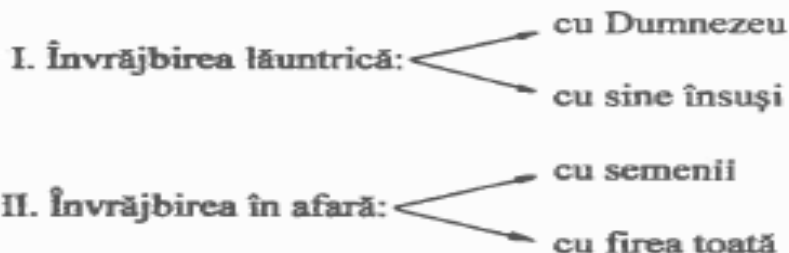
— Coloseni 2,15.

⁹ Înțelepciunea lui Isus Sirah 40,1.

¹⁰ Facere 3,5

vederii lui Dumnezeu, și alungat în lumea aceasta și îmbrăcat în haine de piele¹¹.

De atunci firea noastră în îndoită învrăjbire se află:

Învrăjbirea aceasta ne urmărește ca o lege de pedeapsă dată firii; ea întunecă chipul nostru cel după Dumnezeu. Dar sufletul nu s-a întunecat de tot, căci a mai rămas conștiința, ca o stea ce nu s-a stins de pe cerul Raiului, și mereu ne aduce aminte de obârșia noastră dumnezeiască și ne îmbie o refacere. De la învrăjbirea aceasta vine toată tulburarea și războiul celor două legi, adică al legii cu fărădelegea, de care se plângea și Sf. Pavel că se oșteau într-însul.¹² Așa se face că împătrit greșim: împotriva lui Dumnezeu, împotriva noastră înșine, împotriva aproapelui și împotriva firii întregi. Adică păcatul sau decăderea firii ne-a făcut să pierdem: pacea cu Dumnezeu, pacea dinlăuntru nostru, pacea cu oamenii și pacea cu toată firea. Ne-am sălbătăcit în toate părțile, cât aproape „să se teamă” și Dumnezeu de noi. Iată de ce și fiarele fug de om.

Secțiune 1.04 După fire și împotriva firii

Puterile sufletului: mintea, iubirea și voința, după orânduirea cea străveche¹³, își aveau lucrarea și ținta către Dumnezeu. Această tindere spre Dumnezeu a sufletului era lucrarea cea după fire; și pe temeiul stăruinței în această tindere, urma să creștem de la chip la asemănare.

Așa eram în sfatul, în ascultarea și vederea lui Dumnezeu.

„În urma păcatului, cel viclean a ținuit puterile sufletului încă de la început de firea celor văzute «și nu mai era cine să înțeleagă și să

¹¹ Facere 3,21

¹² Romani 7,23

¹³ Isaia 58,12

caute pe Dumnezeu»¹⁴, întrucât toți cei părtași de firea omenească își mărgineau puterea rațiunii și a minții la înfățișarea lucrurilor sensibile și nu mai aveau nicio înțelegere pentru cele mai presus de simțuri.”¹⁵

De la neascultare încoace, puterile sufletului, nemaifiind unite în Dumnezeu, ci învrăjbite și aprinse de gânduri ce se contrazic¹⁶, nu mai lucrează după fire, ci lucrează cel mai adesea, dacă nu aproape totdeauna, contra firii. După cuvântul Sfinților: toată strădania diavolului aceasta era și este ca să desfacă dragostea sufletului nostru de Dumnezeu și s-o lege de orice altceva, afară de Dumnezeu.

Drept aceea vrăjmașul, ca să-și ajungă ținta fărădelegii, îmbie sufletului ispita întâi, cea prin plăcere, aducându-i momeli plăcute la vedere și bune la gustare¹⁷ potrivite cu fiecare putere frântă a sufletului, în parte; iar pe trup îl împinge să le împlinească cu lucrul și să le facă tot mereu. Vrea vicleanul, ca pe niște lipsiți de bucuria vederii lui Dumnezeu, pe care ne-a furat-o, să ne mângâie, învățându-ne să iubim plăcerea simțurilor, bine știind vicleanul, că asta stinge iubirea de Dumnezeu și întunecă mintea de la vederea Lui. Că nu Dumnezeu este Cel ce nu ne mai iubește și nu ne mai vede, ci noi suntem cei ce nu-L mai iubim și nu-L mai vedem, căci între noi și El e zidul păcatului¹⁸, iar dincoace de zid, noi: o grămadă de cioburi mereu zdrobindu-ne de zid și în tot mai mare sfărâmare aflându-ne.

Ascultarea cea străină a încovoiat dragostea noastră spre lumea aceasta și spre trup. Iușimea sau voința, care, după fire, aveau rostul să îndrepte spre Dumnezeu ca un arc dragostea, iar către diavol mânia, ca pe o săgeată, a aprins-o contra firii și a transformat-o în ură, încât fiara de om, ca fulgerele zvârle săgețile în obrazul fraților și în fața Sfântului Dumnezeu, blestemând și dând dracului pe toate și chiar pe sine însuși. Iar pe biata minte, de unde după fire avea să fie oglindirea sau răsfrângerea lui Dumnezeu, tronul lui Dumnezeu în om, locul Său cel sfânt¹⁹, fie că o întunecă afumând-o cu mândria, fie că o aprinde să

¹⁴ Psalm 13, 2-3; 52, 3

¹⁵ Sf. Maxim Mărturisitorul, idem, pp. 310-311

¹⁶ Romani 7,23

N ote:

Facere 3, 6.

¹⁸ Efeseni 2,14.

¹⁹ 2 Corinteni 6,16

stea împotriva adevărului, sau într-alte chipuri o sfărâmă și pune într-însa urâciunea pustiirii sau idolul (ideea fixă a) păcatului.

„Când rațiunea e fără minte, iar mânia aprinsă și pofta nerațională, ajunge stăpână pe suflet neștiința, pofta de asuprire și desfrâu. Din acestea se naște deprinderea păcatului cu fapta, împletită cu diferitele plăceri ale simțurilor...

„Tot ce-i de prisos și peste trebuința firească e necumpătare. Iar aceasta e calea diavolului spre suflet. Dar tot pe ea se întoarce acela cu rușine în țara lui, când firea e povățuită de înfrânare. Sau iarăși, calea e formată din afectele (dorințele) naturale, care atunci când sunt împlinite peste trebuință aduc pe diavol în suflet, iar când sunt împlinite potrivit cu trebuința îl întorc prin ele în țara lui. Iar țara acestuia e obișnuința și confuzia învățată a viciului, în care trăiește totdeauna și la care duce pe cei biruiți de iubirea celor materiale.”²⁰ Așa se înscăunează vrăjmașul în mintea care nu-și păzește porțile dorințelor, și așa de tare o strâmbă contra firii, încât zice răului bine și binelui rău; întunericului luminează și luminii întuneric; cumineniei nebunie și nebuniei înțelepciune²¹, cu care scornește apoi că nu e Dumnezeu²², ci numai natură, iar dacă e vorba să fie vreun „Dumnezeu”, omu-i „Dumnezeu”.

Iat-o pe biata minte înșelată desăvârșit și pe diavol rânjind biruitor, că a izbutit să pună minciuna lui în mintea omului, așa cum l-a asigurat când l-a scos afară din Rai, făgăduindu-i că, mâncând din pomul oprit, va fi: „Ca Dumnezeu cunoscând binele și răul”²³. De unde să mai cunoască!? Iată ce e o minte îndrăcită: din bună, nebună, care socotește minciuna adevăr și adevărul minciună și azvârle cu spurcăciuni în Dumnezeu, bucurie făcând dracilor. Iată o minte legată cumplit, târâtă în robie străină și pierzându-și darul de mare cinste de la Dumnezeu: al libertății voinței și ai dreptei socoteli.

Iar trupul cel hotărât după fire să împlinească cu lucrul sfatul lui Dumnezeu și sfatul dreptei socoteli, împlinește sfatul fărădelegii, robind patimilor contra firii, care-l spurcă, îl tâlhăresc de vlagă, îl strică cu bolile și cu totul îl fac neputincios spre ostenele suirii de la chip la

²⁰ Sf. Maxim Mărturisitorul, idem, pp. 192-193.

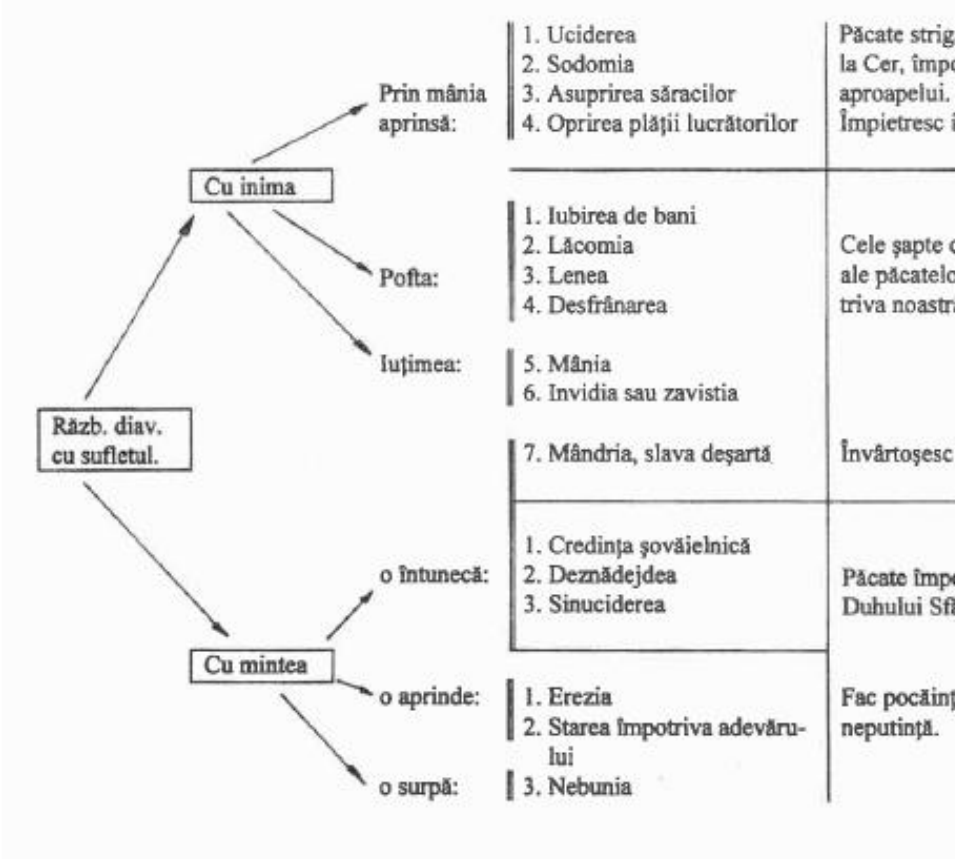
²¹ Isaia5, 20.

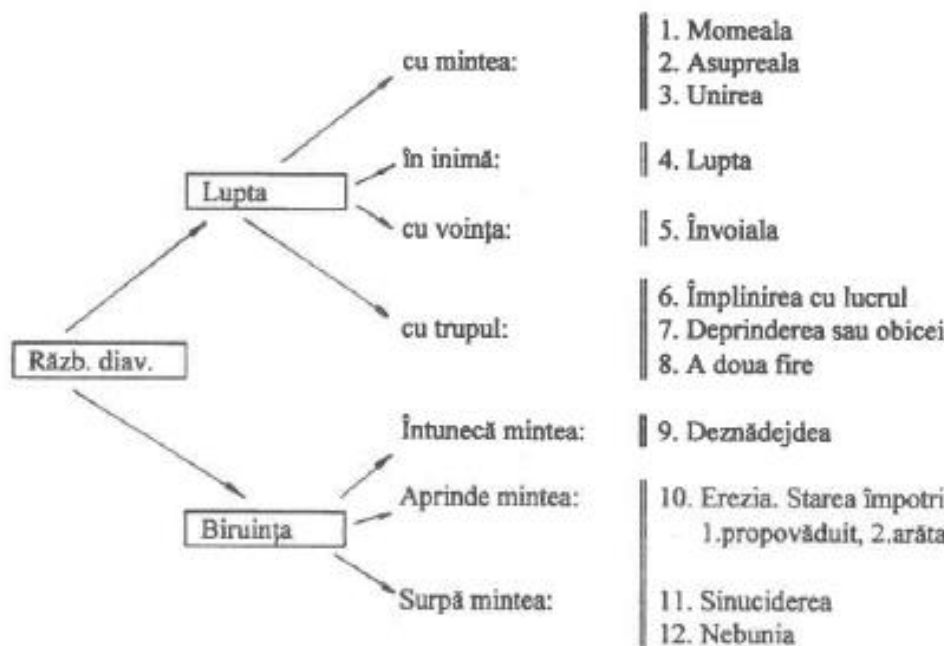
²² Psalm 52,1

²³ Facere 3,5

asemănare.

Iată hățișul de patimi și fărădelegi în care războiul vrăjmașului cufundă sufletul celor ce iubesc lucrurile lui și nu le pasă de Dumnezeu:

Prin urmare, dacă lucrurile ar fi mers fără nicio împiedicare, după planul ucigaș al vrăjmașului, de mult viața oamenilor s-ar fi făcut iad desăvârșit, înnebunindu-se, îndrăcindu-se și omorându-se unii pe alții și pe ei înșiși.

Secțiune 1.05 Refacerea firii omenești în Iisus Hristos

Dar ca să fie stăvilită pustiirea aceasta: „Pentru aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu: ca să sfărâme lucrările diavolului”²⁴.

Spre o deplină lămurire a refacerii omului și a rostului neasemănat de mare al întrupării Mântuitorului, pentru câștigarea acestui război pierdut de firea omenească în Rai, dăm câteva pagini de cea mai aleasă frumusețe și adâncime, din Sf. Maxim Mărturisitorul.

„Fiul cel Unul Născut și Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-se om deplin spre a scoate firea oamenilor din această strâmtoare, a luat din prima alcătuire a lui Adam nepăcătoșenia și nestricăciunea; iar din

N ote:

_ 1 Ioan 3, 8.

nașterea introdusă după aceea în fire, din pricina păcatului, a luat numai trăsătura pătimitoare, însă fără de păcat. Puterile rele își aveau, cum am spus, din pricina păcatului, lucrările lor ascunse în trăsătura pătimitoare, primită de la Adam, ca într-o lege necesară firii. Văzând ele în Mântuitorul trăsătura pătimitoare a firii celei din Adam, datorită trupului pe care-l avea și închipuindu-și că și Domnul a primit legea firii din necesitate ca orice om obișnuit, iar nu mișcat de aplecarea voii Sale, și-au aruncat și asupra Lui momeala, nădăjduind că L vor convinge și pe El, ca prin patima cea după fire (prin afectul natural) să-și nălucească patima cea împotriva firii (afectul contra naturii) și să săvârșească ceva pe placul lor. Domnul îngăduindu-le prima încercare a ispitirilor, prin plăcere, le-a făcut să se prindă în propriile lor viclenii și prin aceasta le-a anulat, alungându-le din fire, întrucât a rămas neajuns și neatins de ele. Astfel a câștigat biruința desigur nu pentru El, ci pentru noi pentru care s-a făcut om punând în folosul nostru tot câștigul. Căci nu avea pentru Sine lipsă de încercare Cel ce era Dumnezeu și Stăpân și slobod prin fire de toată patima, ci a primit încercarea pentru ca, atrăgând la Sine puterea cea rea din ispitele noastre, să o biruiască prin momeala morții, pe aceea care se aștepta să-L biruie pe El, ca pe Adam la început.

Astfel de la prima încercare a înfruntat Căpeteniile și Stăpâniile²⁵, care au venit să-L momească, alungându-le departe de fire și tămăduind latura de plăcere a trăsăturii pătimitoare. Prin aceasta a desființat în El însuși zapisul lui Adam care se învoise de bunăvoie cu patimile plăcerii, și care, avându-și voia povârnită spre plăcere, vestea, chiar tăcând, stăpânirea vicleanului asupra lui, prin faptele ce le săvârșea, neputându-se elibera din lanțul plăcerii, de frica morții.

După ce, așadar, prin biruința asupra primei ispite prin plăcere, a zădărnicit planul Puterilor, Căpeteniilor și Stăpâniilor celor rele, Domnul le-a îngăduit să-și pună în lucru și al doilea atac, adică să vină și încercarea ce le mai rămăsese, cu ispita prin durere. În felul acesta a voit ca, deșertându-și acelea deplin în El, însuși veninul stricăcios al răutății lor, să-l ardă ca printr-un foc, nimicindu-l cu totul din fire. Căci omul fugea de durere, din pricina lașității, ca unul ce era tiranizat

²⁵ Coloseni 2, 15

pururea fără să vrea de frica morții, de aceea stăruia în robia plăcerii, numai și numai pentru a trăi.

După ce Domnul a anulat așadar Căpeteniile și Stăpâniile prin prima experiență a ispitelor în pustiu, tămăduind latura de plăcere a trăsăturii pătimitoare a întregii firii, le-a desființat din nou în vremea morții, eliminând de asemenea latura de durere din trăsătura pătimitoare a firii. Astfel dar a luat asupra Sa, ca un vinovat, fapta noastră, din iubirea de oameni; mai bine-zis, ne-a scris în socoteala noastră, ca un bun, mărimea biruințelor Sale. Căci asemenea nouă, luând fără de păcat trăsătura pătimitoare a firii, prin care obișnuiește să lucreze ale sale toată Puterea rea și stricăcioasă, le-a zădărnicit în timpul morții pe acelea, întrucât au venit și asupra Lui pentru iscodire. Și astfel a biruit asupra lor și le-a ținut pe Cruce, în vremea ieșirii sufletului, ca pe unele ce n-au aflat nimic propriu firii lor în trăsătura pătimitoare a Lui, pe când ele se așteptau să dea de ceva omenesc, datorită părții pătimitoare pe care o avea prin fire, din pricina trupului. Deci pe drept cuvânt a slobozit, prin trupul Său cel sfânt luat din noi, ca printr-o începătură, toată firea oamenilor de răutatea amestecată în ea prin trăsătura pătimitoare, supunând prin însăși trăsătura pătimitoare a firii puterea vicleană care se afla tocmai în ea (adică în trăsătura pătimitoare) împărășind asupra firii.”²⁶

Prinși în cercul vicios dintre păcat și plata lui, întruparea și moartea Domnului Hristos au adus oamenilor o altă naștere și au schimbat sensul morții, făcând-o moartea păcatului din fire și cale a învierii.

Secțiune 1.06

Continuarea biruinței, prin taine

Biruința Mântuitorului e unică. Fără El nimeni nu mai poate câștiga o a doua biruință asupra răului. Dar cu Hristos, da; însă nu e nici atunci altă biruință, ci tot aceeași, prelungindu-se în vreme și înmulțindu-se cu luptătorii. Căci Iisus Hristos împlinește ceea ce ne lipsește nouă: ne-a dăruit o a doua naștere, iertându-ne de prima; ne-a întărit firea pentru refacerea virtuții și ne-a luminat mintea pentru refacerea cunoștinței, amândouă de trebuință pentru a ne lipi cu dragostea mai tare de adevăr decât de viața aceasta. Astfel ne-a dăruit

²⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul, idem, pp. 62-66. A se vedea și pp. 333-345.

și nouă biruința asupra morții, întrucât celor ce trăim viața în Hristos nu ne mai este o groază, ci o dezlegare definitivă de păcat. Moartea pentru noi nu mai este o înfrângere a firii, ci omorâre a păcatului și izbăvirea firii. În felul acesta zicem că biruim și noi dar de fapt e Iisus Hristos, cel ce locuiește în noi prin Taine, care câștigă războiul și se oștește pentru mântuirea noastră; și, stăruind și noi cu dragoste în nevoința lui Dumnezeu, răzbește asemănarea Sa peste chipul vieții noastre. Așa ni s-a împărtășit pe Sine, în primele trei Sfinte Taine, fiecăruia, îndată după venirea noastră în lume. Ni s-a dăruit pe Sine ca lumină ce luminează pe tot omul ce vine în lume²⁷. Acestea sunt: Sfântul Botez, Ungerea cu Sf. Mir și Sfânta Împărtășanie, iar la vârsta priceperii cunoștința de Dumnezeu²⁸.

Prin Sfântul Botez, Biserica lui Hristos ne naște de sus²⁹ în obștea creștinilor sau a ucenicilor Domnului. Prin el primim ștergerea păcatului străvechi³⁰, întrucât toți eram în Adam când a păcătuit el³¹, întărirea firii în starea de curăție, dobândită prin Botez, rămâne să se împlinească treptat, conlucrând fiecare cu Harul dat la Botez.

Prin Sfântul Mir primim sălășluirea în noi a darurilor Duhului Sfânt, potrivit cu atotștiința și orânduirea lui Dumnezeu ce-o are în viață cu noi cu fiecare. Taina aceasta ne dă întărirea în viața cea nouă primită la Botez și face să se dezvolte, în bine, talanții ascunși în țarina fiecărui ins la naștere.

Iar prin Sfânta Împărtășanie îl primim pe însuși Domnul

Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, ca Mântuitor din primejdia ce o avem cu vrăjmașul și pustiitorul vieții.

Tot la Botez mai primim de la Dumnezeu și pe îngerul păzitor care răspunde de noi și de darurile primite, atât în vremea vieții cât și la ieșirea noastră din viața pământească.

Mântuitorul nostru nevăzut se îmbracă cu noi, și pe noi ne îmbracă cu Sine:

N ote:

²⁷ Ioan 1,9.

²⁸ Ioan 17,3.

²⁹ 3Ioan 3,3.

³⁰ Romani 5,19 și 6,22.

³¹ Romani 5,12-14.

„Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat”³².

Omul cel dintâi, luat din pământ și pământesc, se îmbracă în omul cel de al doilea, care este din Cer și se face ceresc.³³ Iar primul om ceresc este Iisus Hristos: Omul cel nou, care este chipul și asemănarea lui Dumnezeu³⁴. Făptura noastră cea sufletească sau duhovnicească se unește cu Hristos, iar El se face așa-zicând Duhul nostru. Iată pe scurt ce este tămăduirea firii noastre, sau înnoirea omului.

*

Toți creștinii sunt botezați și totuși nu toți se mântuiesc. De ce? Iată de ce: darurile Botezului stau înăuntrul făpturii noastre nevăzute, așteptând sporirea vârstei și vremea minții, când, prin propovăduirea Bisericii, aflăm despre comoara cerească, cea ascunsă în țarina ființei noastre.

Iată întărirea acestora prin cuvântul Sf. Marcu Ascetul: „Prin Botez ni s-a dat Harul, însă stă ascuns în chip nearătat, așteptând ascultarea noastră și împlinirea poruncilor, pentru care am primit putere prin el”³⁵. Adevărul că Iisus Hristos ne este „Cale” spre desăvârșire e lămurit pe toate laturile de Sfinții Părinți ai Răsăritului. Nu numai că Iisus Hristos ne-a poruncit Botezul, ci chiar porunca îl cuprinde pe Domnul. „Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor.”³⁶ Dacă Iisus Hristos se află chiar și numai în porunca Botezului, cu atât mai vârtos se va arăta în împlinirea poruncii și în desăvârșirea Tainei. Așadar e foarte natural ca sfinții să facă atârănătoare desăvârșirea noastră în Hristos întâi de împlinirea poruncilor. Se poate spune și așa: orice silință spre împlinirea poruncilor e o nevoință a virtuții. Deci, dacă Domnul e ascuns în poruncile Sale, firește că este și în strădania pentru dobândirea virtuților. El este puterea sau sufletul nevoințelor virtuții.

Sf. Maxim merge până acolo, încât spune: „Ființa virtuții din fiecare este Cuvântul cel unic al lui Dumnezeu, căci ființa tuturor

³² Galateni 3,27.

³³ 1 Corinteni 15,47.

³⁴ Efeseni 4,24.

³⁵ Sf. Marcu Ascetul, Despre Botez, în Filocalia, ed. I, vol. 1, p. 285; și ed. II, p. 281.

³⁶ Idem, p. 249; și p. 247.

virtuților este însuși Domnul nostru Iisus Hristos”³⁷. Dacă prin porunci Domnul ni se îmbie, așa-zicând, dinafară, ca principiu atractiv, prin virtuți Domnul se manifestă dinlăuntru, ca principiu impulsiv. Porunca ar fi Cuvântul lui Dumnezeu ca îndemnare dinafară, iar virtutea ar fi Cuvântul lui Dumnezeu ca îndemnare dinlăuntru. Iar prezența lui Hristos în Sfintele Taine rămâne un adevăr dogmatic. Aci vorbim de trăire, de desfășurarea lui Hristos din Taine în viața noastră reală. Căci dacă Domnul este ascuns de la Botez în Sanctuarul cel mai dinlăuntru al ființei noastre, ca un înaintemergător îndemnându-ne spre împlinirea poruncilor, printr-însele apar pe obrazul nostru spiritual trăsăturile Domnului. Astfel aceste trăsături se limpezesc sub îndemnul unei forțe ce lucrează dinlăuntru în afară, forță care nu este alta decât însuși Iisus Hristos, cel sălășluit în adâncul nostru cel nepătruns încă de conștiință. Prezența lui Iisus Hristos ni se face tot mai vădită înăuntrul nostru, manifestându-se tot mai luminoasă și în purtarea noastră din afară. Iată ce spune Sf. Marcu Ascetul: „Templul acesta, adică locașul sfaț al trupului și al sufletului, are și el un loc în partea dinlăuntru a catapetesmei. Acolo a intrat Iisus ca înaintemergător³⁸, locuind de la Botez în noi”.³⁹ „Drept aceea, o omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea pentru care ai luat puterea și te pregătește să primești arătarea Celui ce locuiește în tine.”⁴⁰ „Deci, dacă la început Hristos este ascuns în porunci și prin Taine îngropat în noi, pe măsură ce ne prindem de funia poruncilor, cu puterea Lui care este în noi, dobândim din această conlucrare virtuțile; iar printr-însele, ca prin tot atâtea raze, chipul lui Hristos iese la lumină, oglindindu-se dinlăuntru în afară și pe chipul nostru, pe măsură ce ieșim din văluri. De aceea Origen și Sf. Maxim Mărturisitorul consideră drumul creștinului evlavios, ce se întinde de la lucrarea poruncilor până la cunoaștere, ca un drum tainic al Domnului în noi, de la coborârea pe pământ sub chip smerit de rob, până la suirea pe muntele Taborului, unde s-a arătat în toată slava Sa dumnezeiască.

N ote:

— Sf. Maxim Mărturisitorul, Ambigua, P.G. 91,1081, citat după Pr. Prof. D. Stăniloae, Curs de Ascetică și Mistică Creștină, București, 1947, p. 25.

³⁸ Evrei 6,20.

³⁹ Sf. Marcu Ascetul, idem, ed. I, vol. 1, p. 287 și ed. П, pp. 282-283.

⁴⁰ Idem, ed. I, vol. 1, p. 295 și ed. II, p. 290.

Suim de la nevoințele ascetice până la contemplarea mistică: cu Hristos, prin Hristos, spre Hristos.”⁴¹

E foarte semnificativă întreita cufundare a celui ce se botează în numele Sfintei Treimi. Cufundarea aceasta totală înseamnă atât moartea Domnului pentru noi cât și moartea omului vechi, omul păcatului. Numai cu prețul acestei morți ne învrednicim de ungerea cu Sf. Mir, prin care ni se împărtășesc, după orânduirea lui Dumnezeu, darurile Duhului Sfânt și de unirea cu Omul cel nou, cel venit din Ceruri, prin Taina Sfintei împărtășanii. „Prin mijlocirea acestor Taine, Hristos vine la noi, își face sălaș în sufletul nostru, se face una cu el și-l trezește la o viață nouă; iar odată ajuns în sufletul nostru, Hristos sugrumă păcatul din noi, ne dă din însăși viața Sa și din propria Sa desăvârșire.”⁴² în temeiul acestei semnificații a Botezului, ca repetând moartea și învierea Domnului, în noi în fiecare, sau moartea omului vechi și învierea Omului nou, Iisus Hristos, ni se deschid două laturi ale acestei Taine: una pozitivă și a doua negativă.

„Hristos* sălășluit de la Botez în noi, conduce cu putere nu numai străduința noastră după împodobirea firii cu virtuți, deci nu numai lucrarea pozitivă de fortificare prin voință a omului nou, ci și lucrarea negativă de omorâre a păcatului, de slăbire tot prin voință a omului vechi. Căci omul nou nu crește și nu se întinde în noi decât pe măsură ce scade și cedează omul cel vechi. În sporirea cu putere a acestui proces spiritual se ia înțelesul Botezului ca participare a celui ce se botează la moartea și învierea Domnului. Dar Taina Botezului nu e numai o realizare momentană a unei morți și învieri tainice a celui ce se botează, ci și începerea unui proces în care moartea și învierea aceasta continuă până la desăvârșire.”⁴³

Secțiune 1.07

DESĂVÂRȘIREA, FINALITATE A OMULUI

Oameni suntem toți; om însă, numai din când în când câte unul: acela care nu-și dezmințe obârșia divină; iar Om (cu „O” mare) numai unul, Iisus Hristos, care pentru noi oamenii, Dumnezeu fiind, s-a făcut Om.

⁴¹ Pr. Prof. D. Stăniloae, Curs de Ascetică și Mistică Creștină, București, 1947, p. 26.

⁴² Nicolae Cabasila, Despre Viața în Hristos, Sibiu, ed. 1, 1946, p. 21.

⁴³ Pr. Prof. D. Stăniloae, idem, p. 27.

Știam și până la El că avem o obârșie divină, că suntem nemuritori cu sufletul, că este un singur Dumnezeu, spiritual, nevăzut știau acestea și dăcii lui Zalmoxis de pe meleagurile noastre –, dar cu venirea lui Iisus Hristos, ca Om între oameni, în istorie, se repară structural firea omenească. Creștinismul e a doua creație a lumii, după concepția Sf. Dionisie Areopagitul, preluată și de Nichifor Crainic în Nostalgia Paradisului.

Să dezvoltăm puțin cele de mai sus.

Intrăm în Creștinism de mici, tare de mici, prin Botez. Atunci ni se „inoculează” creștinismul Atunci suntem născuți a doua oară din apă și din Duh Botezul; atunci suntem miruiți pe frunte, pe ochi, pe obraz, pe gură, pe gât, pe umeri, pe mâini, pe glezne, cu a doua Taină creștină Sf. Mir; atunci primim și a treia Taină în ordinea în care ni se dau Sf. Împărtășanie cu Domnul Hristos.

Și trec anii, pruncul se face copil, tânăr, student, asistent...

Și vin împrejurări neprevăzute, spontane, care trezesc străfunduri, sau fac apel la străfunduri, cu care încă nu făcusem cunoștință. Aceste împrejurări pot declanșa adevărate crize ale rațiunii sau ale conștiinței. Nerezolvate la timp în lumina unei rațiuni supreme a existenței, pot duce la dezechilibru, la sinucidere, la nebunie, sau la o blazare care nu mai deosebește binele de rău, ceea ce tot un dezastru sufletesc este.

Atenție! Suntem invitați de o nevăzută orânduire a lucrurilor, să facem apel, să aducem în sfera luminoasă a cunoștinței și resorturile latente ale ființei noastre, care, actualizate, depășesc prin frumusețe și putere tot ce agonisise până aci, și, prin frumusețea și puterea lor intrinsecă, să ne redea liniștea și echilibrul, pe care rațiunea noastră omenească oricât ar fi de antrenată cu știința sau filosofia nu le-ar putea restabili.

În realitate împrejurările, oricât de curioase ar fi și poate cu atât mai mult –, nu sunt decât excitanții dinafară, care declanșează mecanismul nostru metafizic: creșterea noastră spirituală devenim, practic și real, conștienți și de cealaltă dimensiune a existenței, al cărei umil suport biologic putem fi și noi, cei în cauză.

Avem o naștere și o creștere biologică; e vârsta noastră inconștientă, irațională, aproape iresponsabilă. Aci instinctele păesc ordinea și viața în mod reflex nu deliberat. Deliberarea, cu tot regretul, apare în urma forțelor oarbe ale naturii, care ele ne iau în primire din

primul ceas al vieții. De aci și multă neputință a rațiunii de a rândui ea o chivernisire mai bună a vieții. De aci și rara dar nobila întrebare, pe care și-o pun unii tineri în pragul vieții: cu ce interpretare, cu ce destinație să o trăiesc? Ce am de făcut cu mine?

Deci, dacă avem norocul ca însăși rațiunea noastră să ne trezească spre resorturile metafizice ale spiritului nostru, aceasta se petrece printr-un act de smerenie a rațiunii, când își recunoaște cinstit marginile, vicleniile și incapacitatea sa de a ne da prin ea, sau prin noi înșine, pacea și echilibrul în fața forțelor răului și a magiei haosului.

Răul, nebunia și haosul nu sunt literatură: sunt realități, care uneori izbesc frontal și caută să înghită relativul tău echilibru. Vezi clar, uneori cu luciditate unică în viață, că „dintr-asta” numai Dumnezeu te poate scăpa.

Iar pe Dumnezeu îl ai sădit, „inoculat”, latent, în structura ta spirituală. Tu ești altoit cu un Om-Dumnezeu, absolut superior condiției tale pământești. Prin aceasta și tu ești un fiu al lui Dumnezeu, dar nu știai acest lucru, nu veniseși în nicio împrejurare care să-ți depășească puterile naturale, iar Cineva din tine să facă totuși împrejurarea necazului inofensivă. E clar că numai Dumnezeu e mai presus, adică e mai tare decât orice rău, nebunie sau haos. Iar această putere, prin El, ne-a dat-o și nouă. Ne-a dat adică și nouă puterea să fim fiii lui Dumnezeu. Dacă cineva e conștient și trăiește această evidență interioară și pe celălalt plan al existenței, unuia ca acela niciun rău nu i se mai poate întâmpla. Nici omorâți nu pot fi, pentru că într-înșii prezența divină e o forță care face deșartă orice zvârcolire a răului asupra lor. Aceasta o dovedesc marii tirani ai istoriei romanilor, care voiau să înăbușe spectacular existența creștinismului, imaginând vreme de 300 de ani cele mai cumplite morți pentru creștini. Creștinii însă nu mureau spectacular, ci numai simplu, smerit: de sabie. Ba mai mult, faptul supraviețuirii în inimaginabile munci și revenirea miraculoasă la sănătate, trezea în muncitorii păgâni o uimire care-i făcea să se mărturisească și ei de partea lui Hristos, botezându-se pe loc, în propriul lor sânge: botezul muceniei, care și el conferă sfințenia definitivă.

În definitiv aceasta și este finalitatea omului: creșterea sa în dimensiunile spirituale (conferite de jertfa înțeleasă deci acceptată), a bărbatului desăvârșit Iisus Hristos. Deci desăvârșirea este finalitatea noastră cu poruncă dacă este cine să priceapă și să se angajeze.

Credința e un risc al rațiunii; dar nicidecum o anulare, ci, dimpotrivă, o iluminare a ei. E o absorbire a sufletului într-un dincolo al lumii acesteia, în modul divin al existenței. Conștient de această dezmarginire, fără să fii mort deloc și în lume, experiezi, trăiești, la intensități nebănuite, sentimentul libertății spiritului. De fapt la mijloc e o înviere a spiritului pe planul și la nivelul rațiunii divine a existenței în general și aceasta o trăiești ca o eliberare din temnița și teroarea acestei lumi sensibile. Acum scapi de frică. Lumea nu se mai poate atinge decât de temnița ta biologică; noua ta realitate, de o evidență absolută, scăpându-i cu desăvârșire.

Acestea sunt cuprinse în cuvântul lui Iisus: „Eu, Adevărul, vă voi face liberi!” și „Nu vă temeți de cei ce ucid trupul care nu plătește nimic (în sine) și mai departe nu pot să facă nimic!”

Deci când împrejurările te aduc în situația să vezi limitele rațiunii, cataclismul în față, puterile răului dezlănțuite, nu tremura căci nu ești singur: este Cineva nevăzut cu tine, în tine, care stăvilește haosul, iar pe tine te crește mai presus de om, împrumutându-ți și ție nimbul divinității.

(Să nu pierdem din vedere că aci se descriu însușirile și rosturile majore ale creștinismului, într-o concepție fundamentală, totală, despre viață și lume. Și, ceea ce se schițează aci simt doar linii extrem de sumare față de infinita lor bogăție și frumusețe în trăirea lor autentică.)

O iluminare a rațiunii, datorită „locuirii” lui Hristos în suflet, nu este de nicio mirare, întrucât Iisus Hristos este numit încă în terminologia greacă: „Logos”, Cuvânt, rațiunea absolută a lui Dumnezeu. Adică și rațiunea noastră primește o deschidere de orizont la nivelul cu care Dumnezeu însuși vede finalitatea creației Sale. Vedem cu „ochii” lui Dumnezeu; gândim cu minte îndumnezeită, înțelegem în lumină divină și cele sensibile de aici și cele eterne ale existenței. Imanența naturii se străbate de transcendența divină efectul Harului și desăvârșirea nu mai are sfârșit.

Copilul Iisus la 12 ani, în Templul din Ierusalim, mărturisea pe Dumnezeu ca Tată al Său. Cunoștințele Sale, în privința Scripturilor, dovedeau că-s aceleași care au insuflat pe profeți să le scrie, deci El dintru ale Sale vorbea cu înțelepții Templului și întru ale Sale venea să le plinească și în zona aceasta inferioară a lumii și a vieții. A respectat însă și baremul neputinței omenești, ieșind la propovăduirea religiei

abia la 30 de ani, majoratul admis de Templu în acest scop. E însă demn de reținut faptul clarității de conștiință a filiației Sale divine, la o vârstă când fiii omenești încă n-au lichidat-o cu joaca. El însă nu era născut prin voia oarbă a instinctelor, ca să vină cu perdeaua groasă a păcatului pe ochii minții, ci ochii Lui aveau nealterată străvederea absolută a lumii.

De aceea singura concepție fără greșală și izbăvită de relativitate o are numai Dumnezeu Absolutul –, începutul și finalitatea lumii. El e singurul a cărui concepție face din haos, cosmos.

Când cineva se „încumetă” să se lase în conducerea Providenței, printr-un elan de iubire de Dumnezeu, adică să-și depășească conștient condiția sa umană sub acțiunea Harului de sus, bineînțeles poate vedea încă de aici arvuna desăvârșirii sale, într-un sentiment de liberare, ca o înviere din morți. Timpul, cauzalitatea, lumea, viața și toate vămile cunoașterii, pline de chinul contrazicerilor, rămân la pământ, ca o găoace de ou când iese din ea un pui viu, sau când dintr-o omidă păroasă trecută aparent prin moartea unei crisalide –, iese și zboară un fluture, în culorile curcubeului.

Așa suntem și noi în condițiile vieții acesteia, o candelă cu untdelemn și fitil, dar încă neaprinasă.

Când ajungem la cunoștința a ceea ce suntem de fapt, că avem o înrudire cu Dumnezeu, că locuiește chiar în structura noastră spirituală, că suntem în pragul liberei alegeri a unei concepții de viață de care să ne ținem chiar de n-om fi pe placul lumii, atunci Dumnezeu aprinde candela și luminează toată viața noastră cu concepția creștină despre lume și viață.

Obișnuit concepția creștină nu prea e dusă, nici chiar de credincioși și nici chiar de cei ce o cunosc teologic destul de bine, până la finalitatea sa, mai păstrând și pentru egoism o bună parte de Viață”. Cu alte cuvinte sunt puține exemplarele omenești care își „riscă” toată viața lor pentru Dumnezeu, pentru cauza lui Dumnezeu în lume.

Aceasta dovedește numai slăbirea omului prin boala egoismului nicidecum slăbirea creștinismului în sine, ca valoare sau lumină a vieții.

Iată cum descrie Sf. Simeon Noul Teolog, un sfânt din veacul al X-lea, îndumnezeirea omului:

„Ca om știi că nu văd nimic din cele dumnezeiești și sunt cu totul despărțit de ele. Dar prin înfiere mă văd făcut Dumnezeu și simt

părtaș al celor neatinse. Ca om nu am nimic din cele înalte și dumnezeiești, dar, ca miluit de bunătatea Lui, am pe Hristos, binefăcătorul tuturor. Căci în lumina lui Hristos Lumina Duhului văd ce văd. Și cei ce văd, în această lumină văd pe Fiul. Pe care L-a văzut Ștefan, deschizându-i-se Cerurile și pe care L-a văzut Pavel mai pe urmă și a orbit (încă nu credea, nu era botezat, ci era în drum să prigonească Biserica lui Hristos, deci spiritual era orb și această orbire s-a răsfrânt temporar și asupra trupului), stând întreg cu adevărat în mijlocul inimii mele”.

Deci ceea ce s-a altoit (s-a „inoculat” cu un cuvânt de mai-nainte), în ființa noastră spirituală, în câte unii, din când în când, din veac în veac, răsare ca o confirmare luminoasă, ca o stea ce luminează și contemporanilor mai „zăbavnici cu inima a crede toate” înnoirile spre îndumnezeire a omului.

Față de această de necrezut perspectivă a valorii omului, nu strică să o facem și mai luminoasă printr-un contrast de cuvinte. Căci după cum unii ridică până la Cer valoarea omului, alții caută să-i coboare până la pământ toată însemnătatea sa. Realizările sale fizice sunt toată valoarea și nemurirea sa.

Să luăm însă un alt aspect. Dacă omul călătorește neatent cu tranzitul său, poate ajunge la crize, la dezechilibru, la îndrăcire: pradă a unui duh rău, sau a unor puteri rele, care-l scot clinic dintre oameni.

Dar mai sunt și cazuri când posedatii sunt filosofi. Exemplu: Nietzsche, revoltat împotriva lui Dumnezeu, voia „să scrie osândirea creștinismului pe toate gardurile” pentru că slăbește în om puterea de revoltă a supraomului, creația sa. A sfârșit nebun.

Nu pot să nu transcriu aci încă vreo câteva citate ale marelui sfaț și scriitor al creștinismului, Simeon Noul Teolog, întrucât vede cea mai largă interpretare a iubirii de oameni, cu care ne menținem, sporim, sau cădem din creștinism.

Știi că pe această însușire sufletească, a iubirii de oameni, ai dobândit o practică ce nu ți-o dădea cartea și ai ajuns să realizezi descoperiri însemnate. În final: descoperirea creștinismului și în tine.

„Prin răbdarea încercărilor și prin iubirea față de dușmani căci aceasta e iubirea de oameni: să ai față de toți, buni și răi, iubire din suflet, pentru toți să-ți pui sufletul tău în fiecare zi –, acestea te vor face, copile, imitator al Stăpânului și te vor arăta chip adevărat al Ziditorului, imitator în toate ale desăvârșirii dumnezeiești.

Iar Ziditorul atunci ia aminte ce-ți spun: Îți va trimite Duhul Său și te va insufla și va locui și se va sălășlui ființial și te va lumina și te vei umple de strălucire și te va turna din nou întreg. Stricăciosul îl va face nestricăcios și va clădi iarăși casa învechită, casa sufletului tău adică. Iar aceasta va face și trupul întreg cu totul nestricăcios și te va face pe tine Dumnezeu după Har, asemenea prototipului.

De ești creștin, cum e Hristos Ceresc, așa trebuie să fii și tu.

Duhul dumnezeiesc fiind Dumnezeu, pe care îi ia înăuntrul Lui, îi reface cu totul, îi înnoiește, îi face noi, în chip neînțeles... cu totul asemenea lui Hristos.

...De nu vă veți face de aici cerești, cum vă închipuiți că veți locui împreună cu El în Ceruri?"

*

Deci primii pași încep cu schițarea unei concepții hotărât creștine și trăită ca o evidență interioară la toate nivelele de care suntem capabili, și, împrejurările ne-o cer!

Secțiune 1.08 RĂZBOIUL NEVĂZUT

Ca neamul oamenilor să dăinuiască și peste triajul morții, Dumnezeu a sădit în fire câteva legi fundamentale numite instincte, ca de pildă instinctul conservării vieții și instinctul de perpetuare al vieții. Acestea le avem comune cu toată seria viețuitoarelor. Avem și instincte superioare, specific omenești, pe care însă nu le au oamenii toți în egală măsură. La toate celelalte viețuitoare instinctele sunt norme fixe de viață. Numai omul poate interveni cu voința, cu libertatea și cu funcția conștiinței să modifice natura acestor norme fixe.

Această modificare a funcției instinctelor, când nu e păstrată în starea lor originară, poate fi făcută în două sensuri opuse: înspre dereglarea lor, când devin patimi, și, în sens opus, înspre convertirea sau sublimarea lor, prin virtute, prin luptă metodică, prin nevoință.

Înzestrarea firii omenești cu darul libertății duce deci fie spre arbitrarul și robia patimilor, fie spre eliberarea, prin nevoință, de tirania lor.

Ca atare, încă de la început, trebuie să precizăm cele două naturi ale firii omenești. Una e natura fizică, biologică a noastră și alta e natura spirituală, care locuiește vremelnic în temnița acestui trup.

Trup și suflet formăm totuși o unitate, și, până la urmă, vom reveni la desăvârșită unitate, așa cum am fost gândiți de Dumnezeu la începutul zidirii, dar aceasta la sfârșitul istoriei, la învierea cea de

obște.

Tot intervalul de vreme până la moartea fizică a fiecăruia în parte, precum și toată istoria acestui mod de existență decimat de moarte, e un continuu război nevăzut între binele și răul din om; fructul oprit al cunoștinței binelui și răului, mâncat la sfatul unui șarpe.

Deci legile de existență sădite în fire instinctele –, pătimind dereglare prin otrava păcatului, devin:

1. patima de nutriție lăcomia, beția.
2. patima de proprietate avariția, hoția.
3. patima de reproducție desfrâul.
4. patima de dominație trufia.

Cum devine „patimă” un instinct sădit ca lege de existență a firii? Iată răspunsul unui profesor creștin de medicină: „Împlinirea oricărui instinct al firii e însoțită de o plăcere. Omul, numai omul, din toate viețuitoarele, vrea să despartă funcția biologică a instinctului în două: vrea să separe rostul instinctului de plăcerea ce-l însoțește, alegându-și plăcerea și refuzându-i rostul”. Omul reușește această denaturare, căutată intenționat arbitrar –, dar în dauna sănătății, cu prețul pierderii libertății, a dereglării altor instincte superioare, cu inevitabile urmări ereditare ș.a.m.d.

Sfinții Părinți au numit „draci” patimile de căpetenie (Sf. Ioan Scărarul în Scara numără 7 sau 8 patimi de căpetenie), din cauza caracterului lor constrângător, al obârșiei lor adamice, a capacității lor de a strica echilibrul minții și de a o întoarce stricată împotriva lui Dumnezeu: dracul lăcomiei, dracul desfrâului, dracul trufiei, și alți „draci” ai nervilor.

Un neurolog psihiatru a identificat pentru fiecare patimă descrisă de Sfinții Părinți o glandă endocrină. Adevărat este că o bază biologică a patimilor și a urmărilor lor o formează și glandele endocrine al căror echilibru sau dezechilibru funcțional se răsfrânge în toată ființa omenească.

Reamintindu-ne sistematizarea celor patru patimi observăm că, pentru eliberarea de ele, li se împotrivesc tocmai cele trei voturi monahale.

Nu urmărim prin luptă numai simpla despățimire a instinctelor, ci eliberarea totală a monahului de orice constrângere a vreunui instinct al vieții acesteia. Cât e cu dreptă socoteală atâta mâncăm, ne îmbrăcăm și ferim trupul de intemperii. Ținem să fie sănătos și să

dureze în lumea aceasta atâta cât are rânduit, cu rostul de a ajunge suport omenesc al unui om îndumnezeit. Când însă cineva vede rostul său numai la viața aceasta, nu vede nimic. Patimile i-au întunecat lumea de dincolo de zare. A devenit numai natură biologică, „numai trup”. Când în om se întărește această alternativă, a trupului, care acaparează pentru sine și forțele naturale ale sufletului, mintea conștiința chiar –, atunci războiul nevăzut între binele și răul din om ia o formă clinică, psihanalitică.

Mai întâi construcția psihofizică a omului, în ansamblul ei, e de un mecanism și interrelație extrem de complicate. Totuși mecanismul funcțional al omului e pus, de la zidirea lui, sub controlul a două foruri de conducere: cenzura rațiunii și mărturia conștiinței.

În creier funcționează un centru de cenzură (medical „inhibiția”) care are la dispoziție tot mecanismul biochimic necesar (neuro-psihic, neuro-endocrin, neuro-motor, neuro-static), capabil să aprobe sau să frâneze tot ce obligatoriu trebuie să treacă pe la acest centru de informație.

Și ce vine aci?

Vin toate informațiile dinlăuntru și din afară ale corpului omenesc: senzații, reprezentări (amintiri), dorințe, temeri, etc.; iar mai presus de acestea sosesc aci și directivele conștiinței. Acesta e „locul unde răsar gândurile în minte”, cum zic Părinții, iar „mintea vede” pe cine primește și pe cine trebuie să respingă.

Aci se stabilește, se reflectă, uneori cu iuțeală de clipă, ce trebuie făcut. Căci acest centru al creierului funcționează în două durate: cu deliberare, dacă e vreme, și reflex, dacă viața e în primejdie. Mai mult chiar, tot aci se stabilește, în fracțiuni de secundă, și, dacă e cazul, să se întrerupă total starea de conștiință și de mișcare a omului, după gravitatea accidentului, sau după gradul de impresionabilitate a cuiva. Unii sunt atât de „slabi”, încât „își pierd conștiința” doar văzând tâșnind câteva picături de sânge.

Al doilea for de supraveghere al vieții nu mai are suport biologic, ci ține de domeniul vieții sufletești și religioase a omului: conștiința.

*

Reamintim că instinctele, în funcțiunea lor normală nu cea degradată toate au în seamă rostul comun al menținerii în viață a omului amenințat de moarte. Ele sunt, ca atare, forțele oarbe ale firii și

caută să se impună minții.

Între cenzura minții (centrul inhibitor al creierului) și între puterea de impunere a forței oarbe se creează o tensiune, o luptă, război chiar, sau dezechilibru total. Instinctele, câtă vreme cineva nu iese din rânduiala lor, nu-i dau omului lupte, pentru că acestea primesc aprobarea, satisfacerea și rostul lor concret. Cum însă marea majoritate a oamenilor au dereglat rostul normal al acestor forțe oarbe ale firii urmărind exclusiv plăcerea ce-o conferă dar refuzându-le rostul oamenii au ajuns în robia patimilor. În cazul robiei, cenzura minții a slăbit considerabil și patimile conduc mintea, iar omul și-a pierdut libertatea. Omul care a ajuns rob patimilor sale nu mai are mărturia conștiinței pentru faptele sale care a ajuns într-un fel de „adormire”, ca în somn, deși conștiința nu doarme; e într-o stare de necredință, de uitare de Dumnezeu, omul trăiește în starea de păcat. Căci „păcat” aceasta înseamnă: înfrângerea morală a conștiinței de către Satana, prin patimile trupului.

Deci forța instinctelor forțele oarbe ale firii, altfel în serviciul vieții rânduite –, crește când degenerează în patimi, întrucât ele au slăbit stavila cenzurii rațiunii, iar de acum caută să o surpe cu totul și lumina conștiinței să o stingă.

Conștiința însă, prin natura ei, nu aprobă niciodată viciul și păcatul, prin natura ei e de a nu se lăsa învinsă, chiar dacă frâna ei nu e luată în seamă și firea decăzută săvârșește păcatul peste opreliștea ei. De aci vin muștrările de conștiință „pârâșul tău, cu care trebuie să te împaci pe drum”, care „nu tace” până ce omul nu-și revizuieste înfrângerile sale și nu se întoarce de la păcat, ca să poată primi iertarea lui Dumnezeu. În cazul când înfrângerile morale se țin lanț prin desimea sau gravitatea lor, urmează sancțiuni ale conștiinței, mai grele decât muștrarea: dezechilibrul minții mai ușor sau mai profund, din care se mai poate reveni și celelalte forme mai grave, schizofrenia, paranoia, nebunia acută și, în final, sinuciderea.

Toate acestea sunt urmarea în organic a capitulării conștiinței, ca organ spiritual al omului, și, ca urmare, cufundarea lui în întuneric și în muncă. Aceasta-i perspectiva lugubră a vieții în păcat.

„Gândurile”, oricât de „nebune” ar fi, încă nu sunt înfrângeri și păcat, oricât „se impun”, muncind mintea. Păcatul începe de la învoirea spre faptă și fapta propriu-zisă.

Cu acestea înțelese, se limpezește și deosebirea cât o prăpastie

între trupul și duhul păcatului și între făptura cea nouă și Duhul cel Sfânt. În cazul când omul cel vechi mereu se obrăznicește cu „dreptările” sale biologice asupra omului ceresc și biruie, atunci, deosebirea celor două naturi care trăiesc întrețesute în noi, ajungând într-un contrast nelimitat, Duhul lui Dumnezeu se retrage din om și vin pedepse colective cumplite asupra vieții păcătoase. Așa avem motivarea potopului: „Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sunt numai trup. Deci zilele lor să mai fie o sută douăzeci de ani” (Geneză 6, 3). De asemenea perversiunea sodomiei, care „striga înaintea Domnului” (Geneză 19, 13), a atras asupra Sodomei și Gomorei prăpădul focului, care a ars pământul 400 m sub nivelul mării, formând Marea Moartă, radioactivă până în ziua de azi.

*

*

Să ne apropiem acum de o analiză concretă a tensiunii dintre minte și patimi. Care este mecanismul biologic, să zicem al instinctului de reproducție? Alegem pe acesta, întrucât se luptă împotriva votului fecioriei.

Instinctul acesta are ca obârșie materială o glandă endocrină, care varsă o substanță chimică în sânge, care, la nivelul creierului, erotizează scoarța cerebrală. Această erotizare constă în apariția pe ecranul minții a gândurilor și a imaginilor în favoarea satisfacerii acestui instinct.

Ele cer învoirea.

Cenzura rezistă, le respinge.

Conștiința care ocrotește viața omului și sub perspectivă transcendentă aduce „Numele lui Dumnezeu care arde pe draci” și aduce Crucea Domnului: jertfa lepădarea de sine, lepădarea de plăcere „armă asupra diavolului Crucea Ta ne-ai dat”, cântă biserica.

Când aceste gânduri de rezistență, puternice și luminoase, sunt afirmate cu toată credința și știind cu certitudine că însuși Iisus se luptă cu Satana în locul nostru, atunci în organic se petrece o reacție chimică în care substanțele endocrine din sânge, care erotizau scoarța cerebrală, se neutralizează printr-o apariție de anticorpi, care fac această neutralizare. În felul acesta „gândurile” și „imaginile” și „reprezentările”, toate pier și se restabilește un echilibru și o liniște în minte, asemenea cu liniștea pe care a restabilit-o Iisus când a venit pe mare la ucenicii Săi învăluți de talazurile înfuriate ale mării, care apoi

s-au liniștit.

Liniștirea unei furtuni de gânduri sigur că scoate mărturisirea: „Tu ești Fiul lui Dumnezeu” (Matei 14, 33). Mărturisirile străfunde de credință în Dumnezeu, de pe urma unei evidențe divine, au ca urmare convertirea, strămutarea forței oarbe neutralizate într-o energie de o altă calitate și de o înaltă valoare: a iubirii de Dumnezeu și de oameni în genere și nicidecum nu mai rămâne iubire de vreun om, ca trup.

Așa prinde putere viața religioasă din chiar neputința omenească. Iată prilej de câștigat la nivel înalt.

*

*

Și totuși talazurile mării înfuriate de patimi iarăși vin și izbesc în pereții corăbiei și în digurile portului...

Trupul e indiferent; forțele sale sunt oarbe. Chimismul endocrin nu e biruit asimilat, neutralizat decât după o ciocnire, criză; la obârșie, în glande, hormonii, se produc iarăși și iarăși. Satana nu e definitiv biruit pe pământ; abia în împărăția ce va să vie oamenii nu se mai însoară și nu se mai mărită. Lupta „de gând” iarăși începe. Omul, ca om, ostenește; luarea prin surprindere poate fi aprigă; nevoitorul se sperie. Se vede învăluit, deznădăjduit chiar. Dar Dumnezeu nu te-a părăsit, chiar dacă pe ecranul minții au apărut gânduri și imagini de hulă împotriva lui Dumnezeu și te vezi în imposibilitate de a te mai ruga chiar. Răbdarea însăși a războiului e ultima ta rugăciune.

Secțiune 1.09 PORUNCILE ȘI LIBERTATEA

Prin Botez scăpăm de jugul robiei, devenim liberi de silnicia păcatului. Poruncile Noului Testament sunt porunci ale libertății, porunci ale Harului, nu ale legii. Dar dacă nu le împlinim ne pierdem iarăși libertatea. Poruncile Noului Testament ne asigură libertatea spiritului, precum neîmplinirea lor ne întoarce iarăși sub tirania păcatului. Deci iată că iarăși și de la cumpăna minții atârnă reușita sau nereușita strădaniei lui Dumnezeu cu desăvârșirea noastră. „Sfântul Botez este desăvârșit, dar nu desăvârșește pe cel ce nu împlinește poruncile”, zice Sf. Marcu Ascetul. „Credința stă nu numai în a fi botezat în Hristos, ci și a împlini poruncile Lui.”⁴⁴ Cât de mare e darul

N ote:

_ Sf. Marcu Ascetul, Despre Botez, în Filocalia ed. I, vol. 1, p. 279 și ed. II, p. 275.

libertății la care-l vrea Dumnezeu pe om, rezultă și din cuvintele Sf. Marcu Ascetului: „Nici Botezul, nici Dumnezeu, nici Satana nu silește voia omului⁴⁵. Deci curățirea deplină a firii, întâmplată prin Botez, așteaptă și vremea minții, când curățirea e aflată efectiv prin porunci⁴⁶. Mântuirea noastră nu e numai un dar de la Dumnezeu, ci și o faptă a libertății noastre. „Desigur, după cum omul pătimea de silă sub robia Stăpâniilor (rele), Dumnezeu putea să ne slobozească și să ne facă neschimbători tot cu sila. Dar n-a făcut așa, ci prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desființând păcatul, prin cruce, și ne-a dat poruncile libertății, dar a urma sau nu poruncilor, a lăsat la voia noastră liberă. Drept aceea, împlinind poruncile ne arătăm dragostea față de Cel ce ne-a slobozit; iar nepurtând grijă de ele, sau neîmplinindu-le, ne dovedim împătimiți de plăceri.”⁴⁷ Deși înzestrați cu darurile Botezului, totuși n-am scăpat de războiul momelilor. Momeala, nefiind păcat, e permisă de Dumnezeu să cerce cumpăna libertății noastre. Sf. Marcu Ascetul ne lămurește: Hristos prin cruce și prin Harul Botezului „slobozindu-ne de orice silă, n-a împiedicat aruncarea gândurilor în inimă. Aceasta pentru ca unele din ele, fiind urâte de noi, îndată să fie șterse; altele, fiind iubite, în măsura în care sunt iubite să și rămână; și astfel să se arate și Harul lui Dumnezeu și voia omului, ce anume iubește: ostenele din pricina Harului, sau gândurile din pricina plăcerii.”⁴⁸ Aici stă pricina pentru care noi, deși botezați, totuși mai avem trebuință și de al doilea Botez, al pocăinței, întrucât nu suntem ca îngerii neschimbabili. „Prin Botez, după darul lui Hristos, ni s-a hărăzit darul desăvârșit al lui Dumnezeu, spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al lui, al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării nu săvârșește lucrul.

Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința

⁴⁵ Idem, p. 280; și p. 276.

⁴⁶ Ibidem.

N ote:

⁴⁷ Idem, p. 282; și p. 278.

⁴⁸ Idem, p. 290; și p. 286.

nu e un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urmă mamă și începătură a oricărui păcat.”⁴⁹ Iar „cei ce-au împlinit poruncile parțial, pe măsura aceasta vor intra în împărăție. Dar cei ce vor să ajungă la desăvârșire sunt datori să împlinească toate poruncile în mod cuprinzător. Iar porunca ce le cuprinde pe toate este lepădarea vieții proprii, care e moartea (se înțelege că pentru Hristos și Evanghelie). Și precum până când cineva mai trăiește în trup e în lipsă cu împlinirea acesteia, tot așa până la ieșirea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului, pentru lipsa mai sus pomenită.”⁵⁰ Reținem de aici că și moartea e o poruncă, ce ne izbăvește desăvârșit de nestatornicia firii. Cu gândul acesta ne apropiem de concepția Sf. Maxim Mărturisitorul. Talasie i-a adresat sfântului întrebarea: „Dacă, după Sf. Ioan: «Cel ce se naște din Dumnezeu nu face păcat, că sămânța Lui rămâne în el și nu poate păcătui»⁵¹, iar cel născut din apă și din Duh s-a născut din Dumnezeu, cum noi, cei născuți din Dumnezeu prin Botez, putem păcătui?” Sf. Maxim, printre altele îi răspunde că „avem Harul înfierii ca potență” și că „Duhul nu naște o aplecare a voii fără voie, ci pe una voită o preschimbă până la îndumnezeire”⁵². Iar în scolia a 3-a a aceluiași răspuns ne lămurește: „Sunt arătate două chipuri ale nașterii. Primul e cel după ființă, așa-zicând al omului întreg. Prin acesta se sădește în suflet desăvârșirea înfierii, în potență. Al doilea (chip al nașterii) e cel după buna plăcere a voinței și după hotărâre. Prin acesta Duhul Sfânt însoțindu-se cu înclinarea voinței o preschimbă până la îndumnezeire, unind-o întreagă cu Dumnezeu. Primul chip al nașterii lasă puțință ca cei născuți să încline spre păcat, dacă nu vor să traducă în faptă potența înfierii sădită în ei, fiind împătimiți de cele trupesti. Căci hotărârea voinței este aceea care întrebuițează un lucru. Potența înfierii e ca o unealtă, care rămâne nefolosită, dacă voința nu se hotărăște să o întrebuițeze. După chipul acesta al nașterii e cu puțință, așadar, ca cei născuți să păcătuiască; după al doilea însă e cu neputință, odată ce înclinarea voinței și hotărârea sunt îndumnezeite.”⁵³ încă demult Sf. Pavel scria

⁴⁹ Idem, pp. 293-294; și p. 289

⁵⁰ Idem, p. 295; și p. 291

⁵¹ 1 Ioan 5, 18

⁵² Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, în op. cit., pp. 31-32

⁵³ Idem, p. 35.

Romanilor: „Firea întreagă suspină, așteptând cu nerăbdare descoperirea fiilor lui Dumnezeu, prin care să se izbăvească de stricăciune și să se bucure de libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu”⁵⁴. Iar peste multe veacuri, în zilele noastre, Blondei scrie: „Aspirația noastră spirituală nu se ivește printr-un fel de generație spontanee; ea are rădăcini în jos prin toată mișcarea universului și a vieții, care este deja un avans divin, făcut cu scopul de a pregăti venirea spiritelor; ea are rădăcini în sus prin pătrunderea (infuzia) transcendenței divine care luminează mintea și consimte să se facă căutată chiar prin insuficiențele ordinii imanente și contingente”⁵⁵. Iată prin urmare că încercările și neliniștile vremii au și ele un rost: ne provoacă la găsirea sensului ce-l avem în Dumnezeu, ca ultimul reazim etern al liniștii, iar pe de altă parte ne conduc la găsirea de noi înșine, ca făpturi renăscute în Dumnezeu și ajunse la libertatea spiritului. Toată cărarea de la porunci la cunoaștere, de la ascetică la mistică, niciun pas n-o facem singuri. Cei ieșiți din „Cale” ar fi niște ieșiți din Cuvânt. „Viața pământească a lui Hristos e astfel o permanentă actualitate, repetându-se cu fiecare din noi, așa cum un dascăl însoțește fiecare copil pe care-l crește în toate stadiile sporirii lui în învățătură. Fiecare din noi poate fi, dacă vrea, contemporan cu toată viața lui Hristos, sau, mai bine-zis, El se face contemporan cu fiecare din noi, ba chiar mai mult decât contemporan: părtaș intim la întreaga traiectorie a vieții noastre. Am spus că mai degrabă Hristos se face contemporan cu noi, întrucât viața fiecăruia din noi își are unicitatea ei, pe care nu și-o pierde. Iisus însă, participând la toate suferințele vieții noastre și ușurându-le, duce cu noi lupta cu ispitele și păcatele noastre, se străduiește împreună cu noi după virtute, iese la iveală în ființa noastră pe măsură ce iese la iveală adevărata noastră fire de sub petele păcatului.”⁵⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul spune: „Până la sfârșitul lumii pătimește tainic pururea cu noi, pentru bunătatea Sa și după măsura suferinței aflătoare în fiecare”⁵⁷.

⁵⁴ Romani 8,19-22.

⁵⁵ Maurice Blondei, L'Action, Librairie Felix Alcan, Paris, 1936, vol. 1, p. 420.

N ote:

⁵⁶ Pr. Prof. D. Stăniloae, Curs de Ascetică și Mistică Creștină, p. 26.

⁵⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, P.G. 91, 713, citat după Pr. Prof. D. Stăniloae, Curs de Ascetică și Mistică Creștină, p. 26.

Noi știm că există un schimb de comuniune de la om la om; că oamenii, pe măsura interesului ce și-l poartă, își trec unul altuia în chip tainic poverile, durerile și bucuriile; că unul poate să simtă toate stările celuilalt, primindu-l pe acela în sine, sau pătrunzând el în acela. Dacă omul ajunge prin sensibilitatea dragostei să cunoască și să înțeleagă pe semenii săi, cu atât mai mult o poate face Iisus, Omul culminant, Omul desăvârșit în dragostea de oameni, Omul căruia puritatea desăvârșită fără de păcat, de egoism și nepăsare, îi dă o sensibilitate unică. El e aproape de toți, sesizează cu finețe supremă starea ce este în toți și participă generos deci fără păcat la vibrațiile tuturor inimilor, la năzuințele lor bune și la luptele lor împotriva răului, fortificându-le. Chiar înainte de a fi pornit cineva cu hotărâre pe drumul unei vieți ce duce la mântuire, El îl urmărește și îl atrage la Sine, așteptând orice prilej, folosind orice mijloc bun. El „urmărește zice tot Sf. Maxim Mărturisitorul în toate zilele pe toți cei ce se vor mântui, pentru a-i câștiga”⁵⁸. Iată Cine-i ascuns în comoara de mare preț, cea îngropată în fiecare țarină omenească. Comoara dezgropată, țarina răscumpărată, iată omul pus în valoarea lui Dumnezeu, sau „un duh cu Domnul”⁵⁹.

Iată cum Ziditorul făpturii, Mântuitorul nostru, îndură o micșorare a Sa în Duh, pe potrivă măsurilor noastre omenești, cu fiecare vârstă, cu fiecare rând de oameni, până la sfârșitul veacului. Și se silește, ca un mare smerit, să ne înduplece, prin alegerea cea de bunăvoie, să suim la măsura Sa dumnezeiască. Se micșorează pe Sine la măsură omenească, dându-se minții noastre să-l semuiască prețul, și, dacă îl va afla, să ridice firea omenească la măsura dumnezeieștii Sale smerenii, adică să fim dumnezei după dar.

Iată mărturia Sf. Maxim Mărturisitorul: „Prin darul bunurilor de peste veacuri și de peste fire... prin acestea Dumnezeu se face neîncetat om în cei vrednici. Fericit este deci cel ce L-a prefăcut în sine, prin înțelepciune, pe Dumnezeu în om. Căci după ce a împlinit înfăptuirea acestei taine, pătimește prefacerea sa în Dumnezeu prin Har, iar acest lucru nu va înceta de a se săvârși în continuu.”⁶⁰

Iată pe Dumnezeu cârmuind lumea și totuși, cu mare smerenie,

⁵⁸ Idem, P.G. 90,17, pp. 26-27.

⁵⁹ 1 Corinteni 6,17.

⁶⁰ Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, op. cit., p. 73.

bătând și așteptând la poarta zidirii Sale, să i se deschidă și să fie primit... Într-unii se naște, într-alții sporește cu vârsta și cu înțelepciunea, într-alții propovăduiește, într-alții minuni săvârșește și în sfârșit într-unii se schimbă la față în lumină dumnezeiască; iar într-alții foarte mulți de aceștia neasemănat se chinuiește...

Secțiune 1.10 LUCRAREA PORUNCILOR STINGE CRIZELE VOINȚEI

E de la sine înțeles că și voința este energia pe care ne bazuim în războiul nevăzut. Aceasta ascultă de cunoștință, care-i îndrumă luptele; iar cunoștința e atrasă de iubire, care încălzește totul, fie spre Dumnezeu, fie spre lumea sensibilă. Oamenii voinței însă sunt eroii credinței și sfinții creștinismului. Aceștia sunt cei ce au răbdat până în sfârșit și s-au mântuit. Dar noi, până să ajungem la o voință puternică și statornică în bine, avem de furcă nu mai puțin decât cu un furnicar de voințe sau tendințe sufletești, care ne hărțuiesc în toate părțile și ne ostenesc în toate contrazicerile. De aceea unificarea tuturor tendințelor sufletești într-o singură direcție bună dă omului o mare putere. Dar la ea se ajunge foarte greu, căci sunt multe tendințe care se împotrivesc și atunci se pornește un război înăuntrul omului pentru înfrângerea protivnicilor. Iată cum descrie Blondei această strategie:

„Există în om o multiplicitate de tendințe, de pofte, dorințe mai mult sau mai puțin concertate sau divergente, un polipsihism de care s-a putut spune că sunt ca un popor numeros, care stă sub șefia sau conducerea rațiunii și a voinței, popor în care se găsesc când supuși docili și disciplinați, când îndărătnici și unelte de vrajbă. Ceea ce s-a numit asceza și lupta spirituală nu e decât manifestarea și metoda aplicabilă acestei istorii lăuntrice.”⁶¹

„Corpul ascultă mai ușor de comanda voinței (de pildă: mișc degetul când vreau), dar sufletul nu ascultă, ci rezistă. „Aceasta pentru că în fața oricărei atitudini definite și hotărâte se ridică, din spirit de contradicție, partida nemulțumirilor... Orice efort inițial e ca o declarație de război moliciunii și împrăstierii forțelor vii, care au și ele instinctul conservării și al independenței”. Acestea trezesc în noi „stări de conștiință străine sau ostile conștiinței, voințe noi care se ridică împotriva voinței. Și când efortul voluntar grupează într-un fascicul

⁶¹ Maurice Blondei, op. cit., vol. II, p. 194.

parțial forțele ofensive, atunci se descoperă puterile adormite și dorințele secrete.

„Căci în fața hotărârii declarate subzistă realitatea tendințelor eliminate, dar încă vii și capabile de lucru. Ele nu se atenuează, nu slăbesc prin ele însele. Acordul scopurilor voite provoacă deci o coaliție a puterilor ostile, care nu se mai mărginesc să producă o simplă impresie în conștiința obișnuită, nici să rămână în starea de virtualitate. Ele se grupează, și din defensivă trec la ofensivă.”⁶²

Lupta începe deci abia în cei ce s-au hotărât la o viață mai conformă cu poruncile dumnezeiești. Blondei descrie bine aceste lucruri, dar e de mirare cum nu vede că și tendințele rele sunt stimulate de duhurile rele, sau cum nu vede că aspirațiunile bune sunt mânate și atrase de o forță transcendentă bună. Probabil că aceasta se datorează faptului că romano-catolicismul consideră afectele și concupiscenta ca legate mai adânc și mai organic de natura omului, pe când ortodoxia nu le consideră create deodată cu natura, ci intrate în ea după cădere.

Blondei are în continuare interesante considerații din care se poate înțelege teza Sf. Maxim după care, înainte de-a se ridica omul pe treapta mai înaltă a contemplației, trebuie să treacă prin faza împlinirii poruncilor, prin faza dobândirii virtuților, prin faza faptelor. Faza contemplației e o fază de pace lăuntrică. Dar omul nu se poate odihni în fericirea contemplației până nu a biruit în sine contradicțiile, tendințele rele, până nu și-a unificat și consolidat ființa ca să iubească numai binele. Iar aceasta nu se poate realiza decât prin acțiune prelungită, prin fapte convergente spre bine, prin câștigarea deprinderilor neclintite în săvârșirea binelui. Căci simpla gândire la bine și chiar simpla voință de a face binele, fără trecerea deasă și aceea o vreme regulată la facerea binelui, nu numai că e departe de-a realiza această armonie, unitate și siguranță, ci, dimpotrivă, trezește opoziția tendințelor contrare. Un om de teorie se știe că e un om slab, măcinat de contradicții interne, mereu sporite prin reflexiunea care nu trece la fapte.

De abia fapta aruncă o decizie în cumpăna acestor balansări și

N ote:

_ Idem pp. 195-196.

care, mai ales prin repetare, aduce definitiv câștig la cauza tendințelor bune. Nu degeaba virtutea înseamnă etimologic bărbăție. Ea a adus o soluție bărbătească a vieții.

„Astfel activitatea voluntară, rupând fără încetare echilibrul interior al vieții, dezvăluie ceea ce se agită confuz sub suprafața sentimentelor aparente. Fără îndoială, automatismul, deja călăuzit de o rațiune obscură, ajunge să provoace în noi aceste contraste de imagini și dorințe, care fac posibil exercițiul reflexiunii; dar inițiativa cugetării și efortul acțiunii determinate sunt cele care constrâng tendințele ignorate să se manifeste prin protestarea intensă (persistentă) a chiar acelora pe care am fi vrut să le nesocotim sau să le distrugem. Iată de ce acțiunea, ca o sabie tranșantă, deschide privirii o pătrundere până în profunzimile tenebroase, unde se pregătesc marile curente ale vieții interioare...

„Și uneori chiar ardoarea voinței face să se nască, ca printr-un fenomen de interferență, neputința și indecizia. Cine n-a cunoscut în împrejurările cele mai critice această durere a incertitudinii inactive!... S-ar spune că ajunge să vrei, pentru ca îndată să nu mai vrei și că, profitând de o hotărâre deschisă, se descoperă în umbră o putere ocultă și influențe ipocrite, capabile să ne conducă aproape fără știrea noastră... Sunt cazuri când nu putem face un pas fără ca să se ridice înaintea noastră și să ne asalteze o mie de dușmani care pândesc. Și sentimentele noastre cele mai profunde sunt de asemenea cele care ne divizează și ne surprind cel mai mult ca niște necunoscuți. Ceea ce am dorit mai mult ne înspăimântă de îndată ce trebuie să-l dobândim. Ni-e teamă să părăsim condiția de mizerie în care ne găsim... Și uneori e suficient să ne temem de un act, pentru ca pe neașteptate o năuceală să ne antreneze în săvârșirea lui.”⁶³ E starea pe care o provoacă tendințele ce se văd amenințate de acțiune cu nimicirea iminentă. E ultimul lor asalt, dat cu toată disperarea. De aceea, când acțiunea se produce, ea cade ca o sabie biruitoare, ca un sorț ce-a fost aruncat. Însă, cine nu pășește la ea, nu poate trece mai departe spre culmile desăvârșirii. Acela rămâne în „acea mare mulțime de oameni care se acoperă cu florile intenției și care nu aduc niciodată fructul faptelor,

⁶³ Idem pp. 196-197.

fără ca ei înșiși să remarce acest continuu eșec”⁶⁴.

Să ne amintim de osânda rostită de Iisus asupra smochinului lipsit de roade.

De cele mai multe ori „omul este ca un tablou, totdeauna cu sabia ridicată asupra vrăjmașului, dar nedând niciodată lovitura. Când mai face el ceea ce vrea, mergând până la capătul hotărârilor sale cele mai sigure și cele mai stăruitoare, fără devieri și fără întârzieri?... Cu cât hotărârile sunt mai numeroase, mai largi, mai înalte, plutind pe deasupra amănuntelor de realizare și a reformelor precise, cu atât sunt mai primejdioase; căci omul își închipuie că se ameliorează cu atâta și nu face decât să se privească într-o ficțiune din ce în ce mai iluzorie... Deci în acțiunile noastre există o deficiență habituală. Noi nu facem, așa-zicând, niciodată tot ce vrem, cum vrem; rezistențe neprevăzute, ciocniri, contraste uzează, știrbesc și deviază voința. Te cunoști bine în general, dar în fiecare clipă, în orice ocazie singulară te ignorezi; și acesta este momentul care decide faptele. Dorințele noastre adesea ne ascund adevăratele noastre dorințe. Sunt două inimi în inima omenească; și una nu știe gândurile celeilalte. Dar, prin simplul fapt că s-a luat o decizie și că s-a încercat un efort, situația interioară s-a schimbat; oaspetele ascuns în noi se dezvăluie.”⁶⁵

Dar acestea sunt caracteristicile stărilor dinainte de pășirea la acțiune, sau ale unor fapte care nu sunt executate din toată inima. „Funcțiunea normală a acțiunii este să asigure coeziunea, să convertească și să construiască forțele difuze într-un edificiu personal, să pregătească expansiunea ulterioară a ființei noastre, care nu se consolidează în sine, decât acționând asupra sa pentru a se răspândi mai bine și a se dăruia generos cu atât mai multă extensiune cu cât viața fiecăruia are mai multă intensitate în ea însăși. Acest rol arhitectonic al acțiunii nu poate fi îndeajuns pus în valoare... Oricare ar fi în noi puterea care ia inițiativa în momentul în care un act este consimțit, în momentul în care se împlinește, atunci o colaborare intimă, asociază chiar tendințele opuse și stabilește o solidaritate efectivă între toate părțile organismului fizic și mintal.

⁶⁴ Idem p. 198.

N ote:

_ Idem, p. 200.

„Împrăștiind efortul central al gândirii și al libertății în confuzia acestui organism, s-ar părea că acțiunea diminuează oarecum și fărâmițează intenția, fără ca această obscură difuziune să fie compensată... Dimpotrivă acțiunea unește într-un mănunchi toate forțele împrăștiate ale vieții pentru a servi de mediatore între toate formele activității corporale și spirituale...

„Nu există unitate în organismul nostru complex decât prin coeziune, și coeziune numai prin cooperare. Acțiunea e cimentul din care suntem modelați: lenea produce disoluția, moartea produce descompunerea. Fiat al voinței nu e numai lovitura decisivă care taie toate incertitudinile cugetării, care dă unei reprezentări încă flotantă și multiplă o unitate, o soliditate, o precizie definitivă, care separă radical prezentul de trecut și realul de posibil; de asemenea, sub formă particulară și determinată, este funcțiunea generală și așa-zicând generatoare a vieții organizate... În lucrarea care mișcă organele există între mădulare o legătură inevitabilă... Nu există deci decât un singur mijloc de-a cuprinde, de-a ordona și de-a întrebuița energiile împrăștiate în noi și chiar impulsurile rebele ale concupiscentei: acela de a le capta în sistemul unei activități generale și de a le face să convergă prin muncă la integritatea vieții individuale... Tânărul, pentru a-și domina simțurile și a preveni monstruozițările unei culturi inegale prin care uneori se rupe după bunul plac echilibrul funcțiunilor nervoase, are nevoie de acțiune, acordând forțelor sale tinere expansiunea uniformă care le menține în ierarhia lor naturală. Nici școlarul nu-și formează inteligența și nu-și mobilizează activitatea mintală decât printr-un exercițiu, și anume un exercițiu sistematic al facultăților sale.”**66**

„Important nu este deci numai să remarcăm utilitatea sau necesitatea acțiunii, ci de a vedea unitatea pe care o prezidează și pe care o produce. Fără îndoială acțiunea nu este eficace și normală decât dacă este o sinteză, și iată de ce educația fizică și intelectuală trebuie să fie generală: «Special bestial» spunea un proverb școlar. Omul nu este om decât prin ce are în el ca viață universală. De voie de nevoie, acțiunea are acest caracter universal, și oricât de restrânsă am presupune-o ea se exercită întotdeauna sub specie universi, etiam în

singularibus. A lucra numai cu capul, ca «cerebralii», înseamnă adesea a lăsa bestia să trăiască și să crească în partea de jos a noastră, împreună cu haita de

1 Idem, pp. 212 – 213.

pofte nesănătoase și gusturi degenerate. Cu cât cineva e mai incapabil de-a acționa, cu atât devine mai înverșunată văpaia dorințelor, pentru că echilibrul între vise și practica de fiecare zi se rupe tot mai mult... În muncă, capacitatea fizică de a îndura ostenele, e semnul, prețul, suportul vitejiei interioare a unei voințe obișnuite să depășească măsura. Viața aspră a țăranului e mai puțin folositoare întreținerii națiunii prin alimentele pe care i le procură, decât prin seva puternică a temperamentului și a caracterului ce i le dă omului contactul cu pământul; și dacă trebuie să venerăm aceste membre active care se angajează vitejește în sarcinile necesare, o facem pentru că în forța, în frumusețea, în sănătatea muncii corporale ei exprimă și realizează deodată însănătoșirea morală, pacificarea lăuntrică și vigoarea voinței.

„Deci nu menajând forțele noastre le întreținem mai bine... E o tactică greșită de-a ceda moleselii, de a-ți da prea mare atenție ție însuși, de a te răsfăța: tocmai uzându-ne energia, deși s-ar părea că o sacrificăm și o mortificăm, dimpotrivă, prin întrebuințarea ei o reparăm și o amplificăm. În acest domeniu al acțiunii voluntare cu cât o răspândești cu atât o ai mai mult.

„Acțiunea nu se poate produce decât stârnind o luptă internă și triumfând încă de la început asupra sistemului contradictoriu care s-a format împotriva inițiativei ei. Ea angajează toată viața noastră organică și mintală, din momentul în care se produce. Dar dacă e adevărat că această unitate totală și exclusivă a actului contribuie la dependența mutuală a corpului și a sufletului, nu se face aceasta în dauna bogatei varietăți a cugetării sau a infinitei puteri a libertății? Nu. Supunând voința simplității strâmte a unei soluții unice, acțiunea este pentru ea calea de expansiune și de îmbogățire.”⁶⁷

„Un mare efort pe care-l facem, o decizie bărbătească pe care o susținem ne aduce un sentiment de trezire și de mai vie claritate. Câtă vreme nu acționezi, nu te cunoști. Până nu acționezi trăiești și cugeți ca

⁶⁷ Idem, pp. 215-217

Într-un vis, ca într-un scurt moment de luciditate între două somnuri, fără să ai destulă putere să te ridici pentru a deschide ochii ca să vezi și să pornești. Această atitudine trebuie condamnată cu hotărâre pentru că e contrară mișcării celei mai sincere și mai esențiale a naturii noastre.

Dar cum să cunoaștem tot ce se agită în universul nostru interior, cum să știi dacă ai o atenție destul de netă, o intenție destul de precisă, o ardoare destul de vie, o voință adevărată?...

„Garanția și criteriul sincerității este actul care taie incertitudinile și manifestă cele mai intime secrete pe care le ignorezi sau pe care ți le ascunzi ție însuși. Actul este o descoperire a stării noastre profunde. Manifestând răul spre care suntem înclinați, chiar slăbiciunile pot să servească ca avertisment prevestitor și reconfortant... descoperire cu atât mai importantă cu cât e în contradicție cu ideea falsă ce ne-o facem despre meritul nostru. De aceea mai degrabă prin observarea actelor decât a gândurilor noastre, putem spera să ne vedem așa cum suntem și să ne facem așa cum vrem... Acțiunile care răsar din adâncurile vieții inconștiente trebuie să ne slujească a studia curente care ne poartă uneori fără știrea noastră...

„Nu numai că acțiunea servește să ne descopere ceea ce în noi e mai tare, sau, uneori, chiar ceea ce e mai tare decât noi, ci ea mai constituie adesea, în indiferența și haosul stărilor interioare, un centru solid, care devine ca un sâmbure al caracterului. De câte ori noi nu voim decât după ce am acționat și pentru că am acționat! Copilul are o viață alternativă de dorințe opuse și de mișcări capricioase; el construiește și distruge, plictisindu-se repede de orice: e o anarhie vie. Pentru ca să se organizeze în el un sistem și pentru ca forțele lui să se grupeze într-un mănunchi în el, trebuie să învețe a urma hotărât una din tendințele sale, excluzând pe celelalte... Altfel sfârșește prin a nu mai ști ce vrea...

„Astfel reușim, acționând, să vrem ceea ce ni se părea că nu putem vrea la început, ceea ce nu voiam din lipsă de curaj și de forță, ceea ce am fi vrut să vrem...

„După îndelungi deliberări, decizia este întotdeauna rezultatul unui moment. Apoi, acest punct critic odată trecut, actul își desfășoară

consecințele oricare ar fi fost fluctuațiile care le-au precedat.”⁶⁸

„Trebuie să trecem la faptă, chiar când o facem cu oarecare silă. Pe urmă vine și plăcerea pentru acel lucru.

„Chiar când nu simți tot ce zici sau faci, când nu ai decât o dorință a adevăratelor dorințe, când cuvintele și actele ies mai puțin din abundența inimii și mai mult dintr-o constrângere seacă și dezgustătoare, faptul acesta produce un efect asupra noastră, coborând puțin câte puțin în realitatea conștiinței, devenind viața noastră... Cine nu face se desface. Nu ajunge deci numai a voi când poți și cum poți, căci nu vei voi multă vreme. Pentru că orice acțiune care se execută, se folosește în chip necesar de constrângere, pentru a aduna și a disciplina forțele împrăștiate; pentru că acțiunea este semnalul unui război civil în care sunt morți și răniți; pentru că noi nu mărșăluim decât zdrobind în noi și sub pașii noștri legiuni de vieți, lupta e declarată orice am face; și, dacă nu luăm ofensiva contra inamicilor voinței, se coalizează ei împotriva voinței. Trebuie să ne batem; cel ce va fugi de luptă va pierde în chip necesar libertatea împreună cu viața. Chiar în cei mai buni simt comori de răutate, de necurăție și de pasiuni meschine.

„Acele puteri ostile nu trebuie lăsate să se grupeze în deprinderi și în sisteme; trebuie divizate prin atac; se impune unirea forțelor credincioase împotriva anarhiei, înainte de a se forma coalițiile, complicitățile și trădările... De asemenea pentru a ne apăra de năuceala din ultima clipă și de sofisme conștiinței travestite, care dovedesc că actul cutare este permis și plăcerea cutare e legitimă, trebuie să ne obișnuim a lua ofensiva și a face mai mult decât să evităm ceea ce nu trebuie; trebuie să putem răspunde cu forța experienței anterioare: «Chiar dacă e legitimă, vreau să mă lipsesc de ea». Contra mișcărilor involuntare nu e de ajuns să vrei, căci vei fi surprins și chiar voința îți va lipsi: nu e de ajuns să rezisti, vei fi învins. Fără să aștepti trebuie să acționezi direct împotriva adversarului, să-l provoci, să trezești prin luptă stări de conștiință noi, pentru a-i înfrânge rezistența și pentru a capta până în originea ei sursa antrenărilor revoluționare. Agere contra. Acțiunea voită e principiul acțiunii, din ce în ce mai

N ote:

_ Idem, pp. 218-221

voluntară și mai liberă.

„Și niciodată opera nu e terminată și nici cucerirea definitiv consolidată. Această construcție vie e mereu instabilă și gata să se împrăstie. Deci mereu trebuie reîncălziți cu o suflare nouă acești aliați gata de slăbiciuni, de abandonări, și mereu concentrată ardoarea sufletului ca într-un focar, pentru a topi la un loc toate elementele necesare actului, care nu poate fi turnat decât dintr-un singur bloc. A fi acționat, nu scutește pe cineva de a acționa: nu există rentieri în viața morală.”⁶⁹

O unificare a voinței, ba chiar a tuturor facultăților noastre sufletești izbuteste s-o ajungă abia rugăciunea.

Secțiune 1.11 SPRE RUGĂCIUNEA NEÎNCETATĂ

Matei 18:

19. Dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru (mântuirea) pe care îl vor cere: se va da lor de către Tatăl Meu, carele este în ceruri.

20. Că unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor.

Cuvintele acestea, pe lângă înțelesul literei, mai au și următorul înțeles: pământul este trupul, iar mai cu deosebire inima; cei doi sau trei sunt puterile sufletului, care, dacă se vor învoi pe pământ, adunându-se într-un gând, va fi și Dumnezeu în mijlocul lor. Unirea puterilor sufletului pe pământul inimii, înseamnă iubirea, căci numai ea unește cele învrăjbite. Iar iubirea, cerând ceva de la Dumnezeu, Tatăl răspunde celor doi, sau trei de pe pământ, dăruindu-le iubirea Sa din ceruri, care este Fiul Său, și așa ne aflăm având pe Dumnezeu, carele este iubire, în mijlocul nostru.

Minunea acestei adunări a puterilor sufletului, învrăjbite de fapta ucigașă a păcatului, nu e cu puțință decât în numele lui Dumnezeu. Rugăciunea neîncetată a fericitului nume: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, după îndemnarea Sf. Pavel: „Neîntrerupt vă rugați”⁷⁰, săvârșește minunea unirii în dragoste a celor învrăjbite întreolaltă de păcat.

⁶⁹ Idem pp. 222-224.

N ote:

_ 1 Tesaloniceni 5,17

Stăruim în tot chipul cu puțință asupra unirii lui Hristos cu fiecare din puterile sufletului, precum și asupra puterilor înseși, pentru că mântuirea singurul bun ce ne trebuie cu adevărat este, pe rând: o lucrare și a minții, și a voinței, și a dragostei; mai mult: o lucrare îmbinată armonic și mult sporită; puterile sufletești înmulțindu-se, nu numai adunându-se.

Sub lucrarea preafericitului nume, puterile sufletului: mintea, iubirea și voința, se întorc de la iubirea lumii, la care le-a încovoiat vicleanul, iarăși la Dumnezeu, spre care erau zidite. Preafericitul nume ne readuce iarăși din robia contra firii, la lucrarea cea după fire.

Sf. Maxim Mărturisitorul tălmăcind locul de la 2 Paralipomena 32, 2 – 3, în care-i vorba de regele Ezechia, care, cu bătrânii și cu popor mult, astupă izvoarele cetății, ca să zădărnicească atacul asirianului, ne învață: „Mintea înarmată are alătura de sine ca pe niște bătrâni, sau căpetenii: facultatea rațiunii, facultatea poftitoare și facultatea impulsivă...

„Cu ajutorul acestor trei puteri sănătoase și neamăgite, mintea adună popor mult, adică mișcările și gândurile evlavioase care pornesc în mod natural din ele. Iar apele din afara cetății, adică din afara sufletului care formează râul ce trece prin mijlocul cetății, sunt cugetările ce curg în suflet, trimise prin fiecare simț din sectorul corespunzător al lumii sensibile, în timpul contemplării naturale. Din ele se formează cunoștința celor sensibile, care străbate sufletul, asemenea unui râu care trece prin cetate”.

Câtă vreme sufletul e străbătut de această cunoștință și nu leapădă chipurile și nălucirile lucrurilor sensibile, prin chiar acestea puterea vicleană și stricăcioasă obișnuiește să pornească război împotriva lui. De aceea zice Ezechia: «Ca să nu vină regele Asur și să afle apă multă și să biruiască». E ca și când mintea prevăzătoare ar zice către puterile sale, în vremea năvălirii patimilor: «Să oprim cunoașterea naturală și să ne îndeletnicim numai cu rugăciunea și cu chinuirea trupului, prin filosofia practică (dintre acestea rugăciunea e figurată prin urcarea regelui în templul lui Dumnezeu, iar chinuirea trupului prin îmbrăcarea lui Ezechia în saci), ca nu cumva prin ideile lucrurilor sensibile, cel viclean să strecoare în noi și chipurile și figurile lor. Căci prin acestea s-ar naște în noi patimile pentru înfățișările lucrurilor văzute, iar lucrarea rațională din noi încetând de a mai străbate prin mijlocirea simțurilor spre realitățile inteligibile, cel

viclean ar izbuti să surpe cetatea, adică sufletul și să ne târască în Babilon, adică în confuzia patimilor.»

Prin urmare, în vremea năvălirii patimilor, cel ce-și închide vitejește simțurile și leapădă cu totul mișcările naturale ale minții îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela a astupat asemenea lui Ezechia izvoarele de apă care sunt în afara cetății și a oprit râul care trecea prin mijlocul cetății. La aceasta l-au ajutat puterile amintite și multul popor adunat, adică gândurile evlavioase ale fiecărei puteri. Sufletul făcând așa a biruit și a rușinat, prin mâna lui Dumnezeu, puterea vicleană și tirană, pornită împotriva lui, omorând la poruncă dumnezeiască, prin rațiunea destoinică să distrugă patimile, ca printr-un înger, o sută opt zeci și cinci de mii din ostașii ei. Iar acest număr indică deprinderea păcatului, care a pătruns în cele trei puteri ale sufletului prin chipurile sensibile, ca și lucrarea simțurilor îndreptată spre ele.

Prin urmare mintea, care vrea să risipească prin cunoștință țesăturile nevăzute, nu trebuie să se ocupe nici cu contemplația naturală și nici altceva să nu facă în vremea atacului dracilor vicleni, ci numai să se roage, să-și îmblânzească trupul cu osteneli, să stingă cu toată sânguința cugetul pământesc și să păzească zidurile cetății, virtuțile.”⁷¹

Darurile Sf. Botez ne îmbie, lăuntric prin conștiință, și dinafară prin cuvântul Bisericii, la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Lucrarea poruncilor, care păzesc viața curată și dau viață celui ce le împlinește⁷², tocmai slujba aceasta o are: dezgroparea comorii, sau deșteptarea puterilor sădite în noi la a doua naștere, trezirea la viața cea după Hristos și Duhul Sfânt. Că Dumnezeu se găsește în poruncile Sale și prin porunci vine la noi și pe noi ne strămută în Sine; precum și întors: prin fărădelegi se strecoară vrăjmașul și ajungem de-o asemănare cu el. Deci cei ce ajung hotarul morții în nelucrarea poruncilor nu se vor mântui, ca unii ce n-au aflat comoara, ba și talantul de negustorie l-au îngropat în pământ⁷³.

⁷¹ Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, în op. cit., pp. 182-184.

N ote:

Neemia 9, 29.

⁷³ Sf. Marcu Ascetul, Despre Botez, în op. cit., ed. I, vol. 1, p. 294 și ed. Îl, p.289.

Câtă vreme mergem în voia valurilor, în voia firii povârnite spre păcat, n-avem nicio luptă, nu ne trezim din cursele vrăjmașului⁷⁴; stăm de bună credință că mergem bine, ne isprăvim zilele în fericire și coborâm cu pace la iad!⁷⁵ Dar de îndată ce aflăm ce înzestrare avem și ne trezim spre ce trebuie să fim, puterile iadului vor sări să ne ceară socoteală pentru nesupunere. Dar nu vor sări cu toată urgia răutății, că nu le lasă Dumnezeu, ci cu vicleșuguri și curse, cu minciuni și cu înfricoșare și cu alte nemaipomenite zavistii. Pe de altă parte, se vor folosi de unelte de-ale lor⁷⁶, oameni amăgiți de ei, care le-ar face toate câte-i învață dracii, dacă ar fi după ei. De aceea zice înțeleptul:

*„Fiule, când vrei să te apropii să slujești Domnului, gătește sufletul tău spre ispite”*⁷⁷.

Sfinții Apostoli, cei strămutați din lumea aceasta de dragostea Mântuitorului și care, deși se vedeau în lume, nu erau din lume⁷⁸, totuși au fost preveniți de Mântuitorul prin cuvântul către Petru:

*„Simone, Simone, iată Satana v-a cerut pe voi să vă ceară ca pe grâu. Iar Eu M-am rugat pentru tine să nu scadă credința ta.”*⁷⁹

Pricepem din aceasta cum că războiul nevăzut, care se încinge între suflet și diavol, e îngăduit de Dumnezeu să se dea în stadia vieții acesteia. El are legile după care trebuie să urmăm întocmai, ca, la sfârșitul alergării, să consfințească Dumnezeu biruința noastră, cea ajutată de El și pe potriwa puterii noastre, ca să nu pierdem vremea, mântuirea și smerenia. Că zice un Sfânt Părinte: *„Ia ispitele și îndată nu mai e nimeni care să se mântuiască”*. Războiul ispitelor e focul care lămurește ce suntem fiecare: lemne, pietre, aramă, paie, câlți sau *„pământ și cenușă”*⁸⁰, aurul smereniei dulama lui Dumnezeu.

Războiul duhovnicesc seamănă întrucâtva cu războiul lumii. Și unul și altul te desface de viața aceasta. Numai ispitele, necazurile și tot felul de încercări ale războiului nevăzut izbutesc să ne tocească pe deplin gustul de lumea aceasta și să ne aducă la un fel de moarte față

⁷⁴ 2 Timotei 2, 26.

⁷⁵ Iov 21,13.

⁷⁶ Ioan 8,44.

⁷⁷ Înțelepciunea lui Isus Sirah 2,1.

⁷⁸ Ioan 17, 14

⁷⁹ Luca 22, 30-32.

⁸⁰ Facere 18,27.

de lume, care-i smerenia deplină și condiția de căpetenie a rugăciunii neîncetate.

Sf. Maxim Mărturisitorul zice că: „Precum trupul murind se desparte de toate lucrurile vieții, la fel și mintea murind, când ajunge la culmea rugăciunii, se desparte de toate cugetările lumii. De nu va muri cu această moarte, nu poate să afle și să trăiască cu Dumnezeu”. Iar „starea cea mai înaltă a rugăciunii spun unii că este aceea în care mintea a ajuns afară de trup și de lume și a devenit cu totul imaterială și fără formă în vremea rugăciunii. Prin urmare cel ce păstrează nevătămată această stare cu adevărat se roagă neîncetat.”⁸¹

Totuși e bine să descriem și războiul în elementele lui, atât din partea omului, când îl unelțește după sfatul Părinților, deci după lege, cât și din partea protivnicului, când înșelatul nu mai întreabă pe nimeni, ci își crede minții, pe care și-o duce treptat până la sfârșimarea cea mai de pe urmă a nebuniei.

LUPTA DUPĂ LEGE

Cei ce nu urmăresc în viața aceasta nimic mai mult decât să fie fericiți în lume și tihniți în trup, aceștia n-au război cu diavolul: pe aceștia îi are fără de război. Căci, câtă vreme umblă după tihneală și fericire deșartă, n-au să se trezească din vraja vrăjmașă⁸², care-i ține bine încheștați în lumea aceasta sensibilă, prin care-i duce pe nebăgate de seamă la pierzare sigură. De aceea a zis un Sfânt Părinte că cea mai primejdioasă temniță e aceea în care te simți bine: nu vei ieși din ea niciodată.

Războiul începe abia cu cei ce vor să-și refacă fericirea Raiului pierdut, strădanie pentru care învață să se desprindă pe rând din toată tihneala și slava deșartă a vieții acesteia. Și începe așa:

Toate patimile sau lucrările împotriva firii se ivesc mai întâi în minte, în partea cea mai subțire a făpturii noastre nevăzute. Aici vine un chip sau un gând al lumii acesteia și stă ca o momeală. Iar mintea, dacă e neînvățată sau neprevenită despre lucrătura străină, ca un miel neștiutor, vede lupul și se duce la el, crezând că e oaie. Iar dacă lupul mai e și viclean, se îmbracă în piele de oaie și bietul miel, neavând mirosul oii cercat, tot de-a zburda se duce în colții lupului flămând.

⁸¹ Sf. Maxim Mărturisitorul, Capete despre dragoste, în op. cit., p. 68.

⁸² 2 Timotei 2,26.

Prima întâlnire între minte și diavol e la linia momelii, pe care o flutură el în văzul minții. Dacă mintea nu bagă momeala în seamă, vrăjmașul stăruie cu ea, o arată mai sclipitoare, ca să o facă iubită minții. Aceasta e a doua înaintare a războiului, sau asupreală. Dacă la asupreală a izbutit să fure mintea cu momeala și să o facă să vorbească împreună, avem înaintarea la unire.

Mintea însă se trezește că a fost furată de gând străin și că se află în altceva, decât în ceea ce-i era dat după fire; iar când își dă seama de ea însăși și de cele în care se află, avem lupta cea de gând la o clipă hotărâtoare. Se va învoi mintea să meargă după momeală mai departe, sau se va întoarce de la dânsa? Aici e lupta, și clipele sunt scumpe; și de cele mai multe ori viața întreagă a unuia sau a mulțime de inși atârână de lupta nevăzută a câtorva clipe. Dacă întârziem să ne luptăm, se poate întâmpla ca fără veste să fim învăluți la minte din partea poftei sau a iușimii, asupra cărora încă aruncă vrăjmașul aprinderea sa. Prin urmare, ostaș al lui Hristos, lupta trebuie dată grabnic și după lege.

Iată cum descrie Sf. Marcu Ascetul iscarea războiului nevăzut: „Momeala aruncată de Satana este arătarea unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând. Ea folosește puținătatea credinței noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră. Căci dacă am primit porunca să nu ne îngrijim de nimic, ci să păzim cu toată străjuirea inima noastră și să căutăm împărăția Cerurilor dinlăuntrul nostru, îndată ce se depărtează mintea de inimă și de căutarea amintită, dă loc momelii diavolului și se face în stare să primească șoapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea să stârnească gândurile noastre cu forța, pentru că dacă ar fi așa nu ne-ar cruța și ne-ar aduce cu sila orice gând și nu ne-ar îngădui să cugetăm la nimic bun. El are numai puterea să ne arate în forma exclusivă a unui gând, la prima lui răsărire, înțelesuri păcătoase, spre a ispiti lăuntru nostru, dându-i prilej să încline fie spre ceea ce vrea el, fie spre porunca lui Dumnezeu, întrucât acestea se împotrivesc întreolaltă. Astfel dacă-l iubim, ne mișcăm îndată gândurile noastre spre lucrul arătat și cugetarea noastră începe să se ocupe în chip pătimăș cu el: dacă însă îl urâm, nu putem zăbovi, ci urâm și momeala însăși. Iar dacă momeala stăruie chiar când e urâtă (căci se întâmplă și acest lucru) aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentru că s-a întărit printr-o veche obișnuință. De aceea rămâne neclintită pe loc, ca gând simplu, fiind împiedicată de neplăcerea inimii să progreseze la o cugetare dezvoltată și la patimă.

Căci arătarea aceasta izolată, fiind urâtă de cel ce e atent la sine însuși, nu are putere să târâie cu sila mintea în învălmășagul pătimăș de gânduri, decât numai prin împătımirea inimii după plăceri. Așadar, de vom lepăda cu totul împătımirea după plăceri, nu vom mai putea fi vătămați nici de apariția gândului simplu al vechilor obișnuințe, iar conștiința nu va mai avea îndoieli în ce privește siguranța celor viitoare. Căci cunoscând mintea împotrivirea trândavă a acestei obișnuințe și mărturisind lui Dumnezeu vechea pricină, îndată e înlăturată și această ispită.

Și iarăși va avea mintea putere să vegheze asupra inimii și să o păzească cu toată străjuirea, încercând să pătrundă în cele mai dinlăuntru și mai netulburate cămări ale ei, unde nu sunt vânturi de ale gândurilor rele care împing cu sila și sufletul și trupul în prăpăstiile voluptății și le aruncă în fântânile de smoală și nici vreo cale largă și încăpătoare, pardosită cu cuvinte și cu chipuri de ale înțelepciunii lumești, care să vrăjească pe cei ce pornesc pe ea, oricât de înțelepți ar fi. Cămarile acestea curate, care sunt cele mai de dinlăuntru sufletului, și care sunt casa lui Hristos, nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie că sunt raționale, fie că sunt neraționale, fără numai pe acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credința, nădejdea și dragostea.

Deci cel ce este iubitor de adevăr și primește osteneala inimii poate să nu fie atras în afară nici de obișnuințele vechi în felul în care am arătat, ci să vegheze asupra inimii și să străbată tot mai înăuntru și să se apropie numai de Dumnezeu, fără să se teamă de ostenelele atenției și ale stăruinței. Căci nu poate să nu se ostenească cu inima cel ce ia aminte la împrăștierea gândului și la plăcerile trupesti, având să stea mereu închis în anumite hotare (să se circumscrie), nu numai în cele dinafară, ci și în cele dinlăuntru. Mai ales că acele împrăștiere și plăceri adeseori abat și cugetul și fapta.

Prin urmare e drept că momeala, ca gând simplu, exercită o putere silnică atunci când stăruie, chiar dacă e urâtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârnă de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o și cei ce n-au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă

cu ea au lepădat-o cu totul.”⁸³

Încă din Vechiul Testament se cunoaște războiul cel de gând, despre care David scrie acestea: „Fiica Babilonului (înțelegeți: «Satană, Satană»), dornică de pustiire, ferice de cel ce-ți va plăti după fapta ce ne-ai făcut tu nouă; ferice de cel ce va lua și va lovi de piatră pruncii tăi”⁸⁴.

Gândurile celui rău, nălucirile lui, idolii lui (ideile fixe ale lui), momelile sale, aceștia sunt pruncii vavilonești, sau „puii de drac”, după cum îi numește Sf. Maxim Mărturisitorul. Iar piatra este Hristos sau credința în El, temelia cetății sufletului, piatra cea din capul unghiului, pe care zidarii vremii de atunci n-au băgat-o în seamă⁸⁵. Or, întru nimeni altul nu este mântuire, căci nu este sub cer niciun alt nume, dat nouă, oamenilor, întru care să ne mântuim⁸⁶. De piatra aceasta trebuie să lovim pruncii vavilonești. Căci, cine va cădea pe piatra aceasta se va sfărâma, iar pe cine va cădea ea, îl va spulbera⁸⁷. De aceea Sf. Ioan Scărarul zice: „Ca numele lui Iisus Hristos, armă mai tare, în cer și pe pământ nu este!” Cerul este mintea și pământul inima, în care trebuie să se depene rugăciunea neîncetată a preasfântului nume: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, întorcându-se ca o armă mereu întinsă asupra vrăjmașului. Căci Dumnezeu Tatăl I-a dat (Mântuitorului) un nume mai presus de tot numele: ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece și al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt⁸⁸.

Cuvântul acesta poate însemna tot așa de bine, pe rând, următoarele lucruri, în înțelesul literei: Cerul sunt sfinții, Biserica biruitoare, îngerii; pământul, locuitorii pământului, Biserica luptătoare și cel aruncat pe pământ, având mânie mare; cele de dedesubt, cei mutați din viața aceasta, dar care nu sunt în Biserica biruitoare, ci în închisorile fărădelegilor sau iadul. Altă însemnare poate fi aceasta:

N ote:

__ Sf. Marcu Ascetul, op. cit., pp. 303-305; și pp. 298-300.

N ote:

__ Psalm 136, 8.

⁸⁵ Matei 22,42

⁸⁶ Fapte 4,11-12

⁸⁷ Matei 21,44.

⁸⁸ Filipeni 2, 9-10.

cerul e mintea, pământul e inima cu poftele ei, iar cele de dedesubt ar fi cele din subconștient, de care de obicei nu știm și nu ne dăm seama, dar le purtăm în noi.

Dacă la ceasul de război, mai bine-zis în clipa de luptă, lovim momeala cu numele lui Dumnezeu, depănând rugăciunea, vom vedea lucru minunat: pentru ostaș luptându-se împăratul tocmai întors de cum e în războiul văzut. Căci împăratul nostru s-a luptat până la moarte, și încă moarte de cruce⁸⁹, și printr-însa trecând, a rupt zăvoarele și a spart porțile iadului, biruind pentru ostașii Săi și slobozindu-i. Iar de atunci biruie ca un Dumnezeu, oriunde e chemat pe nume. Și: îl cheamă dragostea.

Iată ce ne învață Sf. Marcu Ascetul, privitor la această clipă de mare însemnătate a războiului: „Cunoaște deci, o omule, că Domnul privește la inimile tuturor; și celor ce urăsc prima răsărire de gând rău, îndată le vine în ajutor (le face dreptate), precum a făgăduit, și nu lasă roiul vălmășagului de gânduri să năpădească și să întineze mintea și conștiința lor. Iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credință și nădejde, ci se lipesc cu dulceață de ele, pe motivul că vor să le cunoască bine și să le probeze, pe aceia îi lasă ca pe unii ce nu cred ci vreau să se ajute singuri să fie izbiți și de gândurile ce urmează, pe care de aceea nu le surpă fiindcă vede că momeala lor este iubită în loc să fie urâtă de la prima ei mijire.”⁹⁰

Secțiune 1.12 PE TREPTE DE-A RÂPA

Deci vremea de luptă are o mare cumpănă, și anume: dacă mintea nu-și aduce aminte cu credință de „Doamne Iisuse...” i se întâmplă că încuviințează momeala vrăjmașului. Aci e granița între luptă după lege și căderea în fărădelege. Deci mintea căzută în hotarul fărădelegii, dă încuviințarea ei voinței, căreia încă-i suflă vicleanul boarea ameișirii. Voința ia hotărârea întotdeauna după sfatul minții și niciodată înainte: cel puțin în faptele de conștiință, așa e. De aceea se zice că în orice hotărâre avem libertatea voinței, adică puțința de-a alege ce vrem. Darul libertății voinței ni l-a dat Dumnezeu, ca pe o mare cinste, și prin el avem a spori până la măsuri dumnezeiești. Iată de ce toată strădania dezrobirii puterilor sufletești din patimile contra

⁸⁹ Filipeni 2, 8.

⁹⁰ Sf. Marcu Ascetul, op. cit., p. 311; și p. 306.

firii duce de fapt la redobândirea libertății de fii ai lui Dumnezeu⁹¹, de fii ai adevărului, care face liberi pe cei ce stau în adevăr⁹² și nu stau în minciună și-n tatăl minciunii⁹³. Prin darul libertății voinței avem a sui de la chip la asemănare. Pentru refacerea, sau crearea din nou a omului a venit Dumnezeu între oameni, și tot de aceea petrece cu noi, cu fiecare rând de oameni, în tot chipul silindu-se să ne dezlege libertatea voinței din lanțuri străine; iar noi nepricepuții, după puțin iarăși ne predăm spre și mai grele lanțuri.

Iubirea înclină libertatea ca pe o cumpănă.

Dacă mintea se va afla iubind o momeală străină și sfatul viclean, va înclina cumpăna liberei alegeri spre momeala și sfatul străin. Așa se deschide spărtură în cetate și se năpustesc puhoai de vrăjmași care așteptau ascunși afară. Și repede urmează jalnică pustiire în cetatea sufletului: împlinirea cu lucrul și repetarea faptei aceleia, până ajunge deprindere, sau obicei. În rădăcinarea obiceiului păcătuirii duce întocmirea sufletească și trupească a omului până la neputință de a se mai împotrivi, sau chiar până la a nu vrea să se mai împotrivescă. Așa se întâmplă că lucrarea împotriva firii i se face omului „a doua fire” firea fărădelegii, sau legea păcatului⁹⁴. Asta e tot una cu pierderea darului libertății voinței.

Totuși omul, slăbindu-i puterile, își dă seama că robește vrăjmașului, căci de unde odată pruncii vavilonești erau micuți și-i lua în glumă, acum s-au făcut bărbați și-i simte cum îi fură puterile, iar lui, din multă păcătuire, i s-a stins puterea voinței de-a se împotrivi. Când avea puterile întregi n-asculta povața, iar acum, când nu le mai are, le-ar întoarce lui Dumnezeu, dar nu le mai are de unde. Toată vigoarea tinereții o dă cui nu trebuie, iar bătrânețea hârbuită umblă să o dea lui Dumnezeu.

Câteodată primește Dumnezeu și cioburile însă numai dacă au mai rămas puteri și pentru cea mai de pe urmă luptă, mai grea ca cea dintâi, care e pe viață și pe moarte. Căci vrăjmașul care pustiește prin

⁹¹ Matei 5, 9; Galateni 3,26.

⁹² Ioan 8, 32.

⁹³ Ioan 8, 44.

N ote:

_ Romani 7, 7.

patimi, când află că mintea, împinsă de strigarea conștiinței, vrea să facă răscoală împotriva robiei sale, vine cu asuprire mare, dovedind sufletului că n-are chip de scăpare. Iar ca pedeapsă, precum că sufletul a îndrăznit una ca aceasta, diavolul umblă să-l dea legat la un chinuitor mai greu: duhul deznădejdiei.

Așa e de grea robia duhului acestuia, încât sufletul, adunându-și cele mai de pe urmă puteri, dă lupta deznădejdiei. Atunci se află sufletul între viață și moarte. Câte unii mai scapă, alții o duc așa, mai mult morți decât vii; iar alții, nemaiputând suferi, li se întunecă mintea și fac și păcatul cel mai de pe urmă: omorârea de sine. Și în sfârșit, altora, de durere, li se rătăcește mintea cu totul, dând în nebunie.

Trebuie să spunem că fiecare din patimile de căpetenie pot duce zidirea lui Dumnezeu până la decăderea cea mai de pe urmă, fie ea omorârea de sine, fie nebunia, fie chiar îndrăcirea. De pildă, lăcomia de avere, lăcomia de putere și fumul mândriei, pe câți nu i-a luat de minte și s-au omorât! Bolile de pe urma desfrâului, pe câți nu i-au adus să-și pună capăt zilelor? Care a sfârșit bine dintre bețivi, care n-au vrut nicidecum să se lase de patima lor? Dar și lenea poate face nebunii când se vede în primejdii.

De unde atâta pustiire? De la o clipă fără de Dumnezeu a minții, clipă în care vrăjmașul i-a furișat undița iadului pe gât, învăluită meșteșugit într-o momeală a unui lucru sensibil al lumii de aici. Protivnicul ispitește cu momeala plăcerii pe tot omul spre patima spre care-l prinde că are povârnire mai mare: pe cel aplecat spre trup, cu desfrânarea; pe cel înclinat spre gânduri, cu înțelepciunea veacului acestui⁹⁵ care pe mulți i-a rătăcit de Dumnezeu și pe puțini i-a întors; pe cei dornici de Cuvântul lui Dumnezeu îi ispitește cu Biblia⁹⁶, încât în zilele noastre se văd mulți călători la iad cu Scriptura în mână. Toți cei ce umblă după plăceri, de orice fel, nu vor scăpa de primejdii, căci sub orice plăcere e încolăcit un șarpe.

Secțiune 1.13 CURSELE...

Toată strădania protivnicului aceasta este: să desfacă dragostea și cunoștința noastră de Dumnezeu și să le dea, prin patimi, ca obiect de preocupare nimicul și absurdul. De aceea vicleanul nu se dă la o

⁹⁵ 1 Corinteni 1, 20.

⁹⁶ 2 Petru 1,20.

parte de-a reduce la nimic și la absurd chiar și virtuțile. Drept aceea e destul să izbutească o mutare mai încoace, mai aici, a scopului ultim al virtuților, și cu asta a redus la nimicul slavei deșarte și la absurd toată strădania virtuții. Iată-ne, printr-o singură întorsătură măiastră a vicleanului, deșertând virtuțile în sacul spart al patimilor și culegând, în schimb, vorbe goale de la oameni și rânjetul lui sinistru. Trebuie deci multă și adâncă deosebire a gândurilor.

Ca pildă grăitoare, în această privință, ne poate fi tâlcuirea Sf. Maxim Mărturisitorul a locului de la 1 Ezdra 4, 1 – 3. Împrejurarea istorică e următoarea: întoarcerea iudeilor din robia Babilonului și zorul de a-și reface templul. Vrajmașii lor se apropie de ei și-i roagă să primească și ajutorul lor la ridicarea templului, pentru că la același Dumnezeu se închină. Dar căpeteniile iudeilor, Zorobabel și Iisus (Iosua), resping ajutorul lor.

Refuzul acesta de neînțeles primește un adânc înțeles tâlcuit după sensul spiritual, pe care-l desprinde Sf. Maxim, din faptul simplu istoric.

„Dacă Zorobabel și Iisus (Iosua) înseamnă mintea activă și contemplativă și dacă vrăjmașii lui Iuda înseamnă patimile minții, atunci, socotind și însemnarea numelui celor ce vrăjmășesc mintea, găsim că slava deșartă, mândria, fățarnicia și dorința de a plăcea oamenilor se apropie de mintea abia ieșită din robia babilonică a confuziei patimilor zicând: «Vom clădi împreună cu voi templul Domnului». Căci niciunul din acești draci vicleni nu împiedică vreodată râvna omului virtuos ci, înlăturând mai degrabă lipsurile virtuților, îndeamnă la și mai mari silințe, făcându-se împreună râvnitori cu cei ce se nevoiesc, ca să atragă la ei inima celui ce se străduiește, după ce a pierdut măsura constantă a moderației și să-l conducă pe neobservate spre altă țintă decât cea spre care credea că merge. De aceea spun viclenii: «La fel cu voi ascultăm pe Domnul vostru». Căci nu urăsc viclenii neprihănirea și nu se scârbesc nici de împărțirea de ajutoare, sau de primirea de străini, sau de cântarea de psalmi, sau de cetanii, sau de cele mai înalte învățături, sau de culcarea pe jos, sau de veghere, sau de toate celelalte prin care se caracterizează viața după Dumnezeu, până ce scopul și cauza celor ce se săvârșesc le slujește lor. De aceea, pe ceilalți draci îi observă ascetul mai repede și scapă mai ușor de vătămarea ce vine de la ei.

Dar pe aceștia care au aparență că ajută omului să umble pe

calea virtuții și că zidesc împreună cu el templul Domnului, ce minte înaltă i-ar putea descoperi? Nu poate mintea, fără numai prin cuvântul viu și lucrător, care pătrunde în toate și străbate până la despărțitura sufletului și a duhului⁹⁷, adică cunoaște care dintre fapte și gânduri sunt sufletești, sau forme și mișcări naturale ale virtuții, și care sunt duhovnicești, sau forme și mișcări mai presus de fire și proprii lui Dumnezeu, date firii prin Har...

Căci «nu este înaintea Lui nicio faptură ascunsă» se înțelege, în noi care credem că ne putem ascunde. «Fiindcă toate sunt goale și descoperite»⁹⁸, nu numai cele ce s-au făcut și s-au gândit, ci și cele ce se vor face și se vor gândi. Cred că despre faptele și gândurile viitoare spune Scriptura că «nu este faptură ascunsă» iar nu despre cele ce s-au săvârșit. Căci acestea ne sunt cunoscute și nouă înșine și le sunt și altora descoperite. Deci cu atât mai mult sunt descoperite lui Dumnezeu, care a cunoscut de mai înainte toate veacurile nesfârșite...

Cine deci, neavând acest cuvânt sălășluit în adâncul inimii, ar fi în stare să scape de vicleșugurile ascunse ale fățărniciei dracilor împotriva noastră și să stea de sine cu totul singur fără niciun amestec cu ei, și să zidească templul Domnului asemenea lui Zorobabel? Căci acesta spune hotărât și cu glas mare duhurilor amăgitoare ale mândriei, ale slavei deșarte, ale plăcerii de la oameni și ale fățărniciei: «Nu vom zidi cu voi templul Domnului Dumnezeului nostru, ci vom zidi singuri Domnului lui Israil». Numai cel ce are acest cuvânt poate cunoaște că amestecul dracilor pricinuiește stricăciunea și surparea întregii clădiri și întinează Harul și frumusețea străduințelor închinatelor lui Dumnezeu. Căci nimenea nu poate, având ca ajutor la virtute pe vreunul din dracii pomeniți, să o zidească pe aceasta lui Dumnezeu. Pentru că nu are pe Dumnezeu ca scop, în cele ce face, ca să săvârșească virtutea privind spre El. Deci nu din invidie n-au primit cei ieșiți din robie pe cei de neam străin să zidească împreună cu ei templul Domnului, ci fiindcă au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparența de prietenie a dracilor, care voiau, prin bine, să le aducă pe neobservate moartea prin păcat; prin cele de-a dreapta să le furișeze

N ote:

Evrei 4,12.

⁹⁸ Evrei 4,13.

ispitele de-a stânga.”⁹⁹ Dar cursele nu se isprăvesc aci. Tot câmpul de război e acoperit de curse și mulți sunt cei ce le cad în gheare.

Secțiune 1.14 UNli-și TAIE MINTEA ÎN SCRIPTURI

Cu trecere de vreme, Satana s-a mai iscusit în rele. Pe cine poate să-l întoarcă împotriva lui Dumnezeu, o face, rânjind bucuros¹⁰⁰; pe cine iubește pe Dumnezeu, dar călătorește fără sfat și întrebare, îl învață și el să iubească pe Dumnezeu, și-l laudă, că bine face, fără să priceapă unul ca acesta, că a căzut la laudă străină și că în credința lui s-a încălzit un fir subțire de putere vrăjmașă.

Videanul bagă de seamă ce face Dumnezeu și face și el la fel. Trimite Dumnezeu slujitori, trimite și el; trimite Dumnezeu vedenii, se arată și el. Propovăduiește Dumnezeu iubirea de oameni fără deosebiri și margini, propovăduiește și el. Cu un cuvânt: contraface tot ce face Dumnezeu și dă de răpă pe oameni cu mulțimea înșelăciunilor. S-a făcut de-o îndrăzneală nemaipomenită, încât și lumina dumnezeiască o contraface, nu în înțelesul că s-ar putea apropia să strâmbe adevărata lumină, căci l-ar face scrum și nu poate sta într-însa, ci nălucește și el o lumină, cu care amăgește pe cine poate și pe cine vede că umblă cu îndrăzneală după daruri dumnezeiești, înainte de dobândirea smereniei statornice. Așa se preface în chip mincinos și în înger al luminii¹⁰¹ și în Hristos mincinos¹⁰² și înșală pe mulți, zicând: „Eu sunt Hristos!”¹⁰³ Și te trimit să propovăduiești și să faci cutare și cutare...

E vremea, mai ales în zilele noastre, de care ne-a prevenit Mântuitorul, zicând:

*„Băgați de seamă, să nu fiți amăgiți; căci mulți vor veni în numele Meu, spunând: «Eu sunt Mesia și ceasul e aproape». Nu vă luați după ei!”*¹⁰⁴

*

De aceea e bine să lămurim, după putere, și acest ucigaș vicleșug

⁹⁹ Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, în op. cit., pp. 291-294.

¹⁰⁰ 1 Petru 5, 8.

¹⁰¹ 2 Corinteni 11,14

¹⁰² Matei 24,24.

¹⁰³ Luca 21, 8.

N ote:

_ Luca 21, 8.

al nălucirilor, fiindcă de la o vreme încoace mulți înșelați se ivesc și multă tulburare fac printre oameni. Iată cum vine cursa aceasta:

Videanul are două feluri de momeli, după iubirea omului, care înclină, fie spre pierzare, fie spre mântuire. Este și o „ispită a mântuirii” în care au căzut mulți înșelați, zicând că-s mântuiți, când de fapt ei n-au săvârșit nici alergarea și nici după lege n-au luptat. Este și ispita sfințeniei, este și ispita misiunii sau a trimeriei de la „Dumnezeu”, precum este și ispita muceniei. În toate aceste ispiti cad cei ce ocolesc osteneala, mințile înguste, care spun că nu mai au nimic de făcut, decât să creadă și să se socotească a fi și ajuns sfințenia, misiunea, mucenia și celelalte năluci ale minții înșelate.

Au și ei o osteneală: aceea de a ajunge la darurile mai presus de fire, înainte de vreme și ispitind pe Dumnezeu.

Deci, nu-i de mirare că-i dă în robia înșelătorului de minte, ca să-i chinuiască.

Câte unii mai aprinși la minte, fie de la fire, fie de la boli, neavând cercarea dreptei socoteli, scâncesc în inima lor după daruri mai presus de fire, îmbulziți nu de vreo virtute, ci de iubirea de sine. Având aceștia iubire fără minte pe care vor să o cinstească cu daruri mai presus de fire, Dumnezeu îngăduie duhului rău să-i amăgească desăvârșit¹⁰⁵ ca pe unii ce îndrăznesc să se apropie de Dumnezeu, necurați la inimă. De aceea, pentru îndrăzneală, îi dă pe seama vicleanului să-i pedepsească. Astfel, când atârnă de la Dumnezeu o atare pedeapsă pentru oarecare, îl cercetează Satana luând chipul mincinos al lui Hristos, și, grăindu-i cu mare blândețe, îi trânteste o laudă, cu care-l câștigă fulgerător și poate pentru totdeauna, ca pe unul ce, pe calea cea strâmtă¹ și cu chinuri ce duc la împărăție, umblă după „plăceri duhovnicești”. Iată-l cu momeala pe gât. De-acu, după oarecare școală a rătăcirii, când încrederea îi va fi câștigată desăvârșit și-i va fi întărită, prin potriviri de semne prevestite ajunge încrezut în sine și în hristosul lui, încât și moarte de om e în stare să facă, întemeindu-se pe Scriptură.

Iată cum „puiul de drac” al iubirii de sine, făcându-se bărbat și ajutat prin vedenii mincinoase de tatăl său, tatăl minciunii, strâmbă mintea bietului om, încât i se va părea păcatul virtute dumnezeiască.

¹⁰⁵ 2 Tesaloniceni 2,11.

Ba încă, omorând pe cei ce nu cred că el, i se va părea că face slujbă lui „Dumnezeu” (dumnezeul care l-a înșelat pe el).

Când stai de vorbă cu câte unul din aceștia, te uimește convingerea și siguranța lui, uneori și legătura cu judecată a cuvintelor lui, și nu poți prinde repede că stai de vorbă cu un înșelat și un sărit din minte. Asta, până nu-i afli prima spărtură a minții, de la care apoi toate meșteșugirile vicleanului trebuie să-și dea arama pe față. Trebuie să-i prinzi momeala pe care a înghițit-o și care, de cele mai adesea, e căderea la laude, cu care tatăl minciunii și-a mângâiat pruncul iubirii de sine, pe care l-a clocit cu atâta osârdie cel amăgit de minte.

Și nu e mare mirarea, căci zice un filosof: e destul să primești în minte o singură prejudecată, ca apoi să nu fie prăpăstenie, la care să nu ajungi în chipul cel mai logic cu putință. De aceea Biserica înșiră pînă la pînă păcatele minții și prejudecățile.

O mărturie din Scripturi a celor zise ne va dumeri mai bine. Era pe vremea prorocilor mincinoși din zilele lui Ilie și a regelui Ahav. Prorocul Ilie vestise regelui mustrarea lui Dumnezeu, necazurile și moartea ce-l va ajunge în zilele urmașilor săi.

3 Regi 22:

1. *Trecură trei ani fără război între Siria și Israil.*

2. *În al treilea an s-a dus Iosafat regele Iudei la Ahav) regele lui Israil. (Urmașii lui Solomon dezbinaseră regatul.)*

1 Matei 7, 14.

2 Numerii 25, 7-13.

3. *Și a zis regele lui Israil către slugile sale: „Știți voi oare, că Ramotul Galaadului e al nostru, și noi tăcem de atâta vreme și nu-l scoatem din mâna regelui Siriei?”*

4. *Apoi a zis lui Iosafat: „Merge-vei și tu cu mine la război împotriva Ramot-Galaadului?” Iar Iosafat a zis către regele lui Israil: „Cum ești tu așa-s și eu; cum e poporul tău, așa-i și poporul meu; cum sunt caii tăi, așa-s și caii mei”.*

5. *Și a mai zis Iosafat regele lui Iuda către (Ahav) regele lui Israil: „Întrebă dar astăzi, ce zice Domnul?”*

6. *Și a adunat regele lui Israil ca la patru sute de proroci, și le-a zis: „Să merg eu oare cu război împotriva Ramot-Galaadului, sau nu?” Și ei au zis: „Să mergi, că Domnul îl va da în mâinile regelui!”*

7. *Și a zis Iosafat: „Nu mai e oare aici vreun proroc al Domnului, ca să întrebăm pe Domnul prin el?”*

8. Și a zis (Ahav) regele lui Israil către Iosafat: „Mai este un om, prin care se poate întreba Domnul; însă eu nu-l iubesc, căci nu prorocște de bine pentru mine, ci numai de rău; acesta e Miheia, fiul lui Imla”. Și a zis Iosafat: „Nu vorbi așa rege!”

9. Și a chemat regele lui Israil pe un famen și a zis: „Du-te după Miheia, fiul lui Imla!”

10. Apoi regele lui Israil și Iosafat, regele Iudei, s-au așezat fiecare în tronul său, îmbrăcați în haine domnești, în medianul de lângă porțile Samariei, și toți prorocii prorocau înaintea lor.

11. Iar Sedechia, fiul lui Ghenaan, și-a făcut niște coame de fier, și a zis: „Așa zice Domnul: cu acestea vei împunge pe Sirieni până ce-i vei nimici”.

12. Și toți prorocii au prorocit aceleași, zicând: „Să te duci împotriva Ramot-Galaadului, că vei izbuti. Domnul îl va da în mâinile regelui”.

13. Iar trimisul, care s-a dus să cheme pe Miheia, i-a grăit acestuia zicând: „Iată toți prorocii prorocesc într-un glas de bine regelui; să fie dar și cuvântul tău asemenea cu cuvântul fiecăruia din ei”.

14. Iar Miheia a zis: „Viu este Domnul! Ce-mi va spune Domnul aceea voi grăi”.

15. Apoi a venit el la rege și regele i-a zis: „Miheia, să mai mergem noi oare în război împotriva Ramot-Galaadului, sau nu?” Și a zis acela: „Du-te, că vei izbuti, Domnul îl va da în mâna regelui”.

16. Și a zis regele: „Iar și iar te jur, ca să nu-mi grăiești nimic, fără numai ceea ce este adevărat, în numele Domnului”.

17. Și a zis el: „Iată, văd pe toți Israilitenii împrăstiați prin munți, ca oile ce n-au păstor. Și a zis Domnul: ei n-au domn, să se întoarcă fiecare cu pace la casa sa”.

18. Atunci (Ahav) regele lui Israil a zis către Iosafat, regele Iudei: „Nu ți-am spus eu oare, că el nu prorocște bine pentru mine, ci numai de rău?”

19. Miheia însă a zis: „Nu-i așa. Nu eu grăiesc: ascultă cuvântul Domnului. Nu-i așa. (Căci) am văzut pe Domnul, șezând pe tronul Său și toată oștirea cerească stătea lângă El, la dreapta și la stânga Lui.

20. Și a zis Domnul: «Cine ar îndupleca pe Ahav să meargă și să cadă în Ramot-Galaad?» Unul spunea una, altul alta.

„Să nu vă luptați nici cu mic, nici cu mare, ci numai cu regele lui Israil”.

32. Căpeteniile carelor, văzând pe Iosafat, au crezut că acesta este cu adevărat regele lui Israil, și s-au repezit asupra lui, ca să se lupte cu el.

Iosafat însă a strigat.

33. Atunci căpeteniile carelor văzând că nu este acesta regele lui Israil, s-au abătut de la el.

34. Iar un om și-a întins arcul și a lovit din întâmplare pe regele lui Israil (Ahav), cel cu hainele schimbate, într-o încheietură a platoșei; și acesta a zis căruțașului său: „Întoarce îndărăt și mă scoate din oaste, că sunt rănit”.

35. Și s-a pornit luptă mare în acea zi, și regele (rănit) a stat în căruța lui, în fața Sirienilor toată ziua, iar seara a murit; și a curs sânge din rana sa pe podul căruței.

36. Și la asfințitul soarelui s-a dat de veste la toată tabăra, zicând: „Să meargă fiecare la cetatea lui, fiecare la ținutul lui!”

37. Și murind regele, a fost dus în Samaria, și l-au înmormântat în Samaria.

38. Și au spălat căruța lui în iazul Samariei; și câinii au lins sângele lui Ahav, iar desfrânatele s-au scăldat în spălătura aceluia sânge, după cuvântul Domnului, pe care l-a grăit (și prin Ilie).

Duhul care a ieșit și a stat înaintea feței Domnului și s-a făcut duh mincinos în gura prorocilor, căruia i-a zis Domnul: „Du-te și fă cum ai zis!” e același care a cerut de la Dumnezeu să cerce pe Iov, ca să se arate răbdarea și statornicia dreptului.

Iov 1:

6. Într-o zi îngerii lui Dumnezeu se înfățișară înaintea Domnului, și Satana veni și el pîntre ei.

7. Atunci Domnul zise către Satana: „De unde vii?” Iar Satana răspunse Domnului și-l zise: „Am dat târcoale pe pământ și m-am plimbat în sus și-n jos”.

Cu îngăduirea lui Dumnezeu, Satana îi cerne și-i culege pe toți cei ce mai umblă în lumea aceasta după plăceri, chiar duhovnicești, numai să-i prindă, că încă nu s-au lepădat desăvârșit de iubirea de sine și de orice spurcăciune a vieții, după atâta și atâta propovăduire a Bisericii. Căci patima aceasta face pe om să cadă, lovit de săgețile laudei, și să se trezească cu mintea înșelată și sărită din socoteala smereniei.

Că iată, pe cei ce n-aveau curăția vieții, lingăii de la curtea

regelui Ahav, i-a dat înșelăciunii desăvârșite a duhului minciunii, și sfatul lor era ispită regelui iubitor de slavă deșartă, ispită în care trebuia să cadă și regele, ascultătorul lor, pentru păcatele sale.

Ca și înșelații aceia care l-au pălmuit pe adevăratul proroc al lui Dumnezeu, așa și prorocii mincinoși din zilele noastre sunt de o îndrăzneală nemaipomenită și pălmuiesc smerenia, dându-se pe ei de ceva mare: „Ilie”, „Ioan”, „Hristos”, „Fiul Omului”, „Dreptul Judecător”, și așa mai departe. Pretind ascultare de la oameni pentru că „Dumnezeu” i-a trimis, să spună la lume lucruri de care își țiue urechile, și-ți îngheață inima auzindu-i.

Pe semnele următoare se pot cunoaște că nu mai sunt întregi la minte:

1. *Se dau pe sine de ceva mare, cum s-au dat de altfel toți ereticii (rătăciții) vremurilor, pe care însă i-a afurisit Biserica, prin sfintele soboare.*

2. *Cad la laudă, având o smerenie mincinoasă.*

3. *Se țin pe sine mai presus de Scriptură (unul chiar mi-a rupt-o), mai presus de Biserică și sfinți.*

4. *Mor după a fi ascultați și crezuți de oameni.*

5. *Fierb de mânie când nu sunt luați în serios.*

6. *Adesea au „grăire în duh”, cu „duhul” care-i poartă și-i învață.*

7. *Nu vor nici în ruptul capului să-și controleze prin preoți cele auzite de la „duhul” lor.*

8. *Câte unii cu toate acestea arată o evlavie neobișnuită: mărturisind pe Hristos, pe Maica Domnului, făcându-și și Sfânta Cruce, bătând metanii, sărutând icoanele, ba și Sfânta Împărtășanie luând-o (!); și jurându-se că-s oamenii lui Dumnezeu, iar ei sunt înșelați.*

9. *Fac pe prorocii și împrăstie spaimă între oameni. Multe prorocii li se împlinesc, dar multe nu. Asta atârnă de puterea de străvedere a „duhului” care le spune ce le spune, ca unul ce n-are învelitoarea trupului, și de aceea prinde cu oarecare vreme înainte, cele ce le apropie Dumnezeu de oameni. Dar asta nu e prorocie.*

10. *În numele „dumnezeului” lor, sunt în stare să omoare om, întemeindu-se pe Scriptură că și Avraam a fost în stare de o atare ascultare, iar Finees a și făcut aceasta și i s-a socotit acestuia râvnă*

pentru Dumnezeuul său**106**. (Cu amăgirea ascultării până la ucidere de om, a cercat vrăjmașul pe mulți, în toate vremurile, chiar și pe pustnici, de cum pe oamenii lumii.) Prin urmare fiind așa de săritori cu ascultarea și credința la povețele „duhului” lor, pe care-l cred că e Hristos, sunt o adevărată primejdie pînă la oameni; teroriști ai sufletelor simple.

11. Sar de la un lucru la altul și leagă lucruri fără nicio legătură. Tălmăcesc greșit, strâmbă adevărul și se propovăduiesc din Scripturi, mai mult pe ei înșiși decât pe Dumnezeu, mergând grăbit spre cea mai de pe urmă sfărîmarea și sărire a minții.

12. În preajma lor simți tulburare și primejdie, căci mulți dintre ei au fost pe la casa de nebuni, sau vor trebui să se ducă. Nu-i blîndește pe chipul lor. Nu-i ocărâm, ci ne păzim și-i învățăm și pe alții să se păzească și ne înfricoșăm cît de groaznic și-au tăiat mintea în Scripturi**107**.

Totuși, pe cît se poate, să încercăm a-i înțelege, lămurind adevărul lucrurilor și meșteșugurile vicleanului. E știut, că făcând omul gândurile și voile celui rău, intră acela în el. Sau, altfel zicând: iubind cele rele, pe firul acestei iubiri, intră vrăjmașul în cetate; adică prin cele de-a stînga, relele. Când însă vede că nu poate amăgi pe om cu cele de-a stînga, sare în cealaltă margine, de-a dreapta de tot, căutând acolo să-l amăgească, ca să-i dea omul crezare. Îi trîntește o laudă pentru mulțimea credinței în Dumnezeu și a iubirii virtuții, și-l îndeamnă ca fără măsură și fără întrebare să se silească în acestea. Pe unul îl trezea la rugăciune, silindu-se să-i strecoare în minte și-n inimă părere mare despre sine, precum că pe „el” îl trezesc „îngerii” la pravilă. Sau dacă cel ochit spre înșelare nu-i chiar așa de virtuos, îi mai îngăduie să fumeze, să bea, zicându-i gândurile că-i trebuie putere, și nu-i păcat. Pe unul l-a săgetat arătându-i-se în chipul lui „Hristos” și spunându-i: „Pentru dumneata mai răsare soarele!” Douăzeci și cinci de ani pe urmă l-a mai dăscălit, ca să ajungă să se creadă pe sine că el e fiul omului din Scriptură și dreptul judecător, care va despărți oile de capre și va întemeia împărăția lui Dumnezeu pe pămînt, și că în zilele lui va fi sfârșitul și judecata, care se va face prin el. (De fapt era sfârșitul judecății sale, pe care o vedea, nu la sine, ci în afară, la toată

N ote:

Numerii 25, 7-13.

¹⁰⁷ 2 Petra 1, 20.

lumea.) De fiecare dată când îl zorea credința aceasta trecea, după câte o ispravă, și pe la casa de nebuni.

Firul acestei iubiri, fie că înclină spre păcate, fie că înclină spre Dumnezeu, vrăjmașul caută să-l prindă de capete, nesfiindu-se ucigașul să se dea drept „Dumnezeu”, numai să prindă pe cine poate. De aceea au zis Părinții că întotdeauna extremele sunt ale diavolului. Adică și prea mare iubire de Dumnezeu înainte de vreme poate fi pricină de cădere: o iubire oarecum pământească, pătimasă, neliniștită, nesenină, necurată și pironită.

Grijă la minte! Căci războiul nevăzut cearcă pe toată lumea și n-a cruțat nici iubirea de Dumnezeu a Apostolilor! Deci, ca să pricepem mai bine lucrul acesta subțire și rostul pentru toți al celor scrise, ne folosim de icoana celor trei iubiri, a celor trei ucenici ai Domnului: Petru, Iuda și Ioan.

Secțiune 1.15 GREȘELILE IUBIRII ȘI DREAPTA SOCOTEALĂ

Acești ucenici ai Domnului, din pricina iubirii lor aprinse, fiecare a făcut câte o greșală în ucenicia lor. Doi s-au îndreptat, unul s-a surpat. Astfel, într-o călătorie, când oamenii dintr-o cetate oarecare necunoscându-i, n-au vrut să-i primească, Iacob și Ioan au zis: să ne rugăm ca Ilie, să se pogoare foc din cer peste ei să-i ardă.¹⁰⁸ Cinstea și prețul pe care-l avea Domnul în inima lor, precum și râvna sau iușimea lor, încă nu le aveau în cumpănă și cu dreaptă socoteală și așa au ars o greșală. Mântuitorul i-a adus la blândețe și la dreapta socoteală, învățându-i: „Nu știți ce duh grăiește prin voi acestea”¹⁰⁹.

Petru, după frumoasa mărturisire de credință: „Tu ești Hristos Fiul lui Dumnezeu celui viu!”¹¹⁰, și după lauda Mântuitorului care în așa fel i-a spus-o, ca oarecum să-l ferească de primejdia laudei și a părerii de sine, când Iisus a început să le spună Apostolilor despre patimile și răstignirea Sa, Petru, în iubirea lui n-a putut răbda o socoteală ca aceea, ci și sări cu gura: „Doamne, să nu-ți fie ție una ca aceasta!”¹¹¹ Atunci, ca unul ce n-avea și cunoștința tainelor lui

N ote:

¹⁰⁸ Luca 9,54.

¹⁰⁹ Luca 9,55.

¹¹⁰ Matei 16,16.

¹¹¹ Matei 16,22.

Dumnezeu care să ție cumpăna dreaptă cu puterea iubirii aprinse și înțeleasă omenește, căpătă de la Domnul palmele acestea: „Înapoia Mea Satano! Sminteală îmi ești!”¹¹² Sigur că nu Petru era Satana, ci un gând al Satanei intrase și se exprimase prin gura lui Petru, căci era o spărtură, o descumpănire între puterile lui sufletești: cunoștință, dragoste și iuțime. Și se vede că încă nu s-a tămăduit cu îndreptarea aceea. Mai bătrân fiind și mai greu de leac, iubirea lui încă nu se strămutase, ca a lui Ioan: toată pentru Mântuitorul, ci mai ținea ceva și pentru sine. Mântuitorul îl cunoștea și-i prevesti lepădarea cea de trei ori în curtea lui Caiafa. Petru iarăși sări cu gura, zicând că nu. Dar la urmă a trebuit să constate că a mai luat trei palme peste obraz, pentru iubirea pe care n-o dăduse toată lui Dumnezeu, precum făgăduise, ci mai ținuse și pentru sine. Sfânta Predanie zice că atâta a plâns Petru și s-a pocăit, încât lacrimile tăiaseră brazde în obraji săi.

Iuda, ucenic al Mântuitorului și el, având minte, iubire și voință, însă după felul lui, iarăși ne dă o pildă și o învățătură. Iuda voia ca și Mântuitorul să iubească ceea ce iubește el, adică să întemeieze o împărăție pământească a Cerurilor și Iisus să se facă împărat, iar pe el, mare sfetnic și vistiernic al arginților, că tare era umilit, să fie trimis desculț, fără traistă și numai cu toiag¹¹³ și să propovăduiască o împărăție pe care n-o vedea cu ochii săi de lut, și pentru care n-avea decât o zdreanță de pungă goală.

Așa fiind făcut, parcă era de un gând cu tot neamul său. De aceea, deși Mântuitorul l-a iubit și l-a înzestrat cu daruri întocmai ca și pe ceilalți, totuși el a rămas evreul fără leac, iubind un „Dumnezeu al veacului de acum”¹¹⁴, iar pe Iisus care nu corespundea iubirii sale pământești, L-a vândut pe treizeci de arginți, câștig ce-a mai putut să scoată, pentru slujba de trei ani.

Cele două capete ale iubirii sale erau prinse de diavol. El se iubea pe sine, iar pe Dumnezeu, numai dacă Dumnezeu îi asigura mulțumirea iubirii de sine, ceea ce adevăratul Dumnezeu n-a putut să-i împlinească. De aceea s-a lăsat păgubaș. Mântuitorul a încercat totul cu beteagul său ucenic, dar în zadar. I-a dat și Sfânta Împărtășanie cu Sine, dar în loc să se tămăduiască, a intrat și mai cu putere Satana în

¹¹² Matei 16,23.

¹¹³ Marcu 6, 8.

¹¹⁴ 2 Corinteni 4,4

el **115** și Mântuitorul în grai omenesc zicând S-a dat bătut, spunându-i: „Ce faci, fa mai curând!” că nu puteau dracii face nimic, de nu le îngăduia Dumnezeu.

A avut și el o clipă de trezire, dar nu mai era el stăpân pe sine, ci acum era mai tare noul său „stăpân”, care-l trăgea la plata spânzurării... și nu i-a mai dat vreme...

Iată ce primejdie grozavă e acea iubire de sine, care nu se dăruiește lui Dumnezeu, nu se pleacă sfatului, decât cu fățarnicie: necaz mare și jug greu peste fiii lui Adam.

Unirea celor doi sau trei în numele lui Dumnezeu e o minune nevăzută în suflet, e venirea iuțimii, a cunoștinței și a dragostei la cumpăna liniștită a dreptei socoteli, știutoare de taină și știutoare de măsuri, asta e ceea ce urmărim cu orice prilej ca pe un dar și un dor al lui Dumnezeu. Ne trebuie grăind mai pe înțeles mai multă inimă în minte și mai multă minte în inimă, căci altfel, fără lucrarea de unire a preafericitului nume, o iau razna și inima și mintea.

Secțiune 1.16 MĂSURILE...

„Cine nu se leapădă de sine, nu poate să vie după Mine.” **116**
Cine nu poate să întrebe și nu se poate pleca sfatului unui părinte duhovnicesc, sau nici măcar nu-l caută, nu găsește pe Iisus. Dacă totuși vrea să se ție de urma lui Dumnezeu, dar fiind cu inima și mintea întinate de părere și mândrie, dă de înșelăciuni. De aceea-s rânduiți duhovnicii, să cumpănească duhurile ce le străbat mintea, să cunoască măsurile fiecărui ins, și încotro îi înclină cumpăna.

Încă de mult mărturisea Prorocul Iordanului că: „Nu poate un om să ia nimic, dacă nu i s-a dat lui din cer” **117**. Dar tot așa zic și cei înșelați. Cum să prindem înșelăciunea din urmă? Foarte ușor de prins. Cei ce cu adevărat au darul de la Dumnezeu, vin la duhovnici să întrebe, pe când cei înșelați nu vor, ci se țin pe sine mai presus de orice dar. Ei nu mai știu că fără de smerenie, nu dai de Dumnezeu, ci de înșelătorul; fără întrebare nu intri pe poartă, ci sari pe aiurea și cu tâlharii te socotești. Râvna fără întrebare și părerea sar măsura.

¹¹⁵ Ioan 13,27.

¹¹⁶ Luca 9, 23.

N ote:

_ Ioan 3,27.

„În puterea darului ce mi s-a dat spun oricui, care este între voi, să nu năzuiască mai sus decât i se cuvine să năzuiască, ci să cugete cumpănit, fiecare precum Dumnezeu i-a împărțit măsura credinței.”¹¹⁸

Asta ne-o spune Sf. Pavel, care, deși a văzut lumina puternică din cer și a auzit glasul adevăratului Iisus Hristos, care l-a descoperit rostul sfintei Sale nevăzute arătări, totuși, spre asigurarea și învățarea smereniei, l-a trimis orb la sluga Sa în Damasc¹¹⁹. Acesta, vestit și el de Mântuitorul¹²⁰, l-a primit, l-a lămurit și l-a înnoit cu Botezul. Același Pavel, după altă multă învățătură, trudă și propovăduire, după alte vedenii, semne și răpire în Rai, totuși s-a dus la Ierusalim, să se întâlnească cu ceilalți Apostoli și să le spună și lor Evanghelia pe care o vestea el, ca nu cumva să fie în înșelare și toată truda lui zadarnică¹²¹.

Așa-l povățuia, nu îndoiala ci smerenia.

În fiecare ins a închis Dumnezeu chemarea către tot rostul și lucrul, pe care la vreme le va avea între oameni. Astfel:

Efesenii 4:

11. El a dat pe unii ca să fie Apostoli, pe alții proroci, pe alții binevestitori, pe alții păstori și învățători.

12. Spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujbei, spre zidirea trupului lui Hristos.

13. Până când toți vom fi ajuns la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos.

14. Ca să nu mai fim copii și jucăria valurilor, purtați încoace și încolo de orice vânt de învățătură, prin înșelăciunea oamenilor, prin vicleșugul lor, spre uneltirea rătăcirii.

15. Ci fiind credincioși adevărului, prin iubire să sporim întru toate, pentru El, care este capul Hristos.

El unește cele învrăjbite, El ne măsoară darul, El ne cheamă la lucru în vie, El ne ajută pe fiecare în parte, dacă nu uităm să-L chemăm; iar spre desăvârșirea obștei, El luminează slujitorii.

Sunt, între cei trimiși de Dumnezeu, și oameni ce au darul să

¹¹⁸ Romani 12, 3.

¹¹⁹ Fapte 22,6-11.

¹²⁰ Fapte 22,10-16.

¹²¹ Galateni 2,1-8.

vadă dincolo de zare, să audă graiuri și cuvinte mai presus de fire. Dar aceștia, la vreme de mare însemnătate pentru ei, când li se deschide ochiul vederii și urechile auzirii celor de dincolo, să nu întârzie a căuta povățuirea unui duhovnic, care le va feri inima și mintea de bucurie străină și care îi va ocroti cu dulama smereniei.

Căci dacă nu fac așa, cu tot darul de sus, pot cădea pradă înșelăciunii. Iată cum: Darurile lui Dumnezeu ascunse în noi, noi nu le știm, dar Satana le vede; și, ca un tâlhar viclean, pândește vremea darului de sus să se deschidă în viața noastră și de nu-l va afla acoperit de smerenie și dreaptă socoteală, varsă el, ca pe un jgheab, pustiirile lui pe făgașul lui Dumnezeu.

Deci, ce ți-a dat Dumnezeu dar, asigură-l cu întrebarea și ocrotește-l cu smerenia, și cu atât mai vârtos nu ieși din sfatul unuia dintre nebăgații în seamă slujitori ai lui Dumnezeu. „Cu cât ești mai mare, mai mult te smerește, și înaintea Domnului vei afla Har” zice înțeleptul.¹²² Căci de n-ai îndemânare către socoteala aceasta, atunci darului vederii tale i se arată un Hristos mincinos și urechii tale îi va grăi Satana, care se va da pe sine „Hristos” și te va amăgi desăvârșit.

„... Se vor ridica hristoși mincinoși și vor da semne mari și minuni, ca să amăgească, de va fi cu puțință și pe cei aleși.”¹²³

Hristoșii și prorocii mincinoși, de care ne previne Mântuitorul din vreme, sunt viclenii de dincolo de zare, care fac silă mare și mult meșteșugită, ca să fie primiți de oameni ca atare. Ei umblă răcnind și caută pe cineva să-i vadă și să-i asculte. Nu cumva li-e vremea aproape, căci tare – și mai fac de cap!?

Mântuire este și pentru cei înșelați: când își vor cunoaște înșelarea și se vor pocăi de ea. Iuda însă n-a mai avut vreme.

Iată pe scurt pricinile și grija pentru care Predania Bisericii Răsăritene se ferește de vedenii, și-și ferește și fiii, întrucât acestea nu sunt neapărat trebuitoare mântuirii, și desăvârșirea, la care suntem chemați, lasă în urmă orice vedenie. Revelația e deplină, iar cele ce mai lipsesc, le așteptăm la a doua venire.

Secțiune 1.17 SFATURILE EVANGHELICE SAU PORUNCILE DESĂVÂRȘIRII

¹²² Înțelepciunea lui Isus Sirah 3,18.

¹²³ Matei 24, 24.

Porunca desăvârșirii s-a dat încă prin Legea veche, evreilor¹²⁴, dar cu deosebire s-a dat prin Legea nouă, creștinilor¹²⁵. Desăvârșirea și sfințenia sunt cele ce măsoară apropierea sau depărtarea noastră de Dumnezeu. De aceea, în trei cete se rânduiesc ostașii războiului duhovnicesc, în: chemați, aleși și credincioși¹²⁶, sau cu altă numire: începători, sporiți și desăvârșiți.

Dar s-a ales o ceată de creștini care găsesc înăuntrul lor îndemnarea sau chemarea numai spre viața duhovnicească, ca singurul rost vrednic al vieții. Aceștia sunt călugării.

Precum când merg la oaste, oamenii lumii lasă toată grija de acasă, ca să nu-i încâlcească în vremea ostășiei, așa și nevoitorii mântuirii lasă toată grija lumii, pentru împăratul cerurilor.

Dacă la intrarea în viață sunt de ajuns poruncile și sângele Mielului, pentru ajungerea desăvârșirii însă sfaturile evanghelice se fac porunci. Sfaturile evanghelice sunt tot porunci pentru cine are înzestrarea de a le împlini. Și o au mult mai mulți, după cum întâmplările vieții îi dovedesc, și iarăși înzestrarea aceasta și-o desăvârșesc mult mai puțini, din lipsa de povățuitori desăvârșiți. Printre sfaturile evanghelice sau poruncile desăvârșirii cea dintâi e lepădarea de lume. Cine se leapădă de lume nu mai stă la cumpănă, între prețul lumii întregi, de i-ar da-o cineva toată în stăpânire până la sfârșitul veacurilor, și între prețul sufletului, curățit și strălucit de slava lui Dumnezeu, în viața de apoi. Față de slava aceea, ale lumii de aicea toate sunt gunoi¹²⁷.

Lepădarea de lume e o convingere, pe care poți s-o ai și în mijlocul lumii stând, precum poți să n-o ai în mijlocul pustiei petrecând. Dar cei ce se mântuiesc, toți trebuie s-o aibă.

Călugării deci, vrând să învețe știința mântuirii¹²⁸, sau meșteșugul izbăvirii din cele de aici și strămutarea în cele de dincolo, dau aceste trei sfinte făgăduințe: sărăcia, fecioria și ascultarea.

Făgăduințele acestea, când sunt făcute dintr-o convingere

N ote:

¹²⁴ Levitic 11,44-45.

¹²⁵ Matei 5,48.

¹²⁶ Apocalipsă 17,14.

¹²⁷ Matei 16,26 și Ioan 2,17.

¹²⁸ Luca 1, 77.

statornică, surpă pe rând toate patimile și izbăvesc pe nevoitor de toate cursele vrăjmașului; căci acestea sunt sfaturile evanghelice și urmarea Mântuitorului. Astfel sărăcia e dezlipirea sufletului de orice lăcomie de avere sau iubire de argint, precum și dezlipirea de gândul averii. Cel dezlipit cu sufletul de acestea, de va și avea avere în grijă, nu va fi împătimit de ea, și nu-și va pierde cumpătul, când s-ar întâmpla să o piardă.

Fecioria stă împotriva a toată desfrânarea. Nevoință ei urmărește să aducă firea la liniște sau la nepătimire, ca la o stare de la sine înțeleasă a firii pe care firea a avut-o odată.

Ascultarea însă e făgăduința cea mai grea: mucenicia pe viață. Toți i-au zis așa. Greutatea ei cu adevărat stă și în îndărătnicia firii, sălbătăcită de păcate, dar stă și în scăderile povățuitorilor. Dacă povățuitorii n-au cuvântul acoperit cu o sporită viață duhovnicească și nu au patimile stinse, n-au cu ce te îndemna la ascultarea desăvârșită, decât cu puterea mărimii, sau cu mărimea puterii. E vorba de o ascultare, care oprește mintea ascultătorului de a mai cumpăni cuvântul și sare să-l facă întocmai, chiar de l-ar costa viața. Ascultătorul nu mai face nicio socoteală cu viața, liniștit că duhovnicescul său părinte i-a luat grija vieții și l-a scutit de toate primejdiile socotirii. Desăvârșit nu poți asculta decât de un sfânt. Aceștia însă fug de slujba poruncirii.

Totuși spre folosul vieții duhovnicești ești de mare câștig ascultând pe oricine; căci ascultarea e rânduită împotriva patimilor minții: mândria, părerea și slava deșartă, și cine are de gând să scape de acestea nu stă să cumpănească sfințenia mai marelui. Ascultarea desăvârșită e vestita „tăiere a vocii” care, de multe ori, e tot una cu tăierea capului. Ascultătorul desăvârșit nu mai are război cu necazurile ce vin de pe urma iubirii de sine și nici lupte cu grija vieții care l-a scos din Rai. Ascultarea e lepădarea de sine, luarea crucii în fiecare zi¹²⁹ și urmarea Mântuitorului. Ea ne învață smerenia, care ucide toate patimile și liniștește sufletul. Ea stinge orice frământare și oprește orice inițiativă, deci toată energia, cu vremea, trebuie să se convertească în virtuți duhovnicești. Ascultarea aceasta stinge personalitatea de pe planul lumii și, dacă e ceva de capul

¹²⁹ Luca 9, 23.

ascultătorului, toată înzestrarea lui se preschimbă în sfințenie, pe care, de multe ori, se poate întâmpla să n-o știe nimeni fără numai Dumnezeu. Așa crește ascultătorul o personalitate a spiritului, când izbutește să treacă peste grămada sa de oase ca și cum ar trece altul.

În fiecare om este închisă o măsură a lui, după cum ne asigură și Sfântul Pavel¹³⁰; peste aceasta să nu treacă nimeni, dar nici să nu se lenească nimeni a o ajunge. Arătarea și împlinirea în firea noastră a tuturor darurilor nașterii noastre de sus, din Duhul Sfânt, e ceea ce numim desăvârșirea, cea la măsura fiecărui ins. Fiecare e înzestrat și trimis să îplinească un rost al lui Dumnezeu între oameni. Dezvelirea și înțelegerea acestui rost sau destin ascuns în noi în fiecare, după atotștiința de mai înainte¹³¹ a lui Dumnezeu, nu poate fi dezgropat fără cunoștința și luarea aminte a unui duhovnic iscusit, care are grija și meșteșugul să înlăture toată piedica și nepriceperea, ca să poată avea loc de ele voia cea bună a lui Dumnezeu, care era ascunsă în tine. Duhovnicul, sau starețul, ajută și dezvăluie toate intențiile lui Dumnezeu din fiii Săi, dăruite lor după măsura credinței, ce vor avea s-o aibă.

De aceea toți nevoitorii trebuie să-și găsească duhovnic, deoarece în cele duhovnicești, tot ce nu e din povățuire orânduită și sub ocrotirea smereniei duce la înșelare și la mai mare rătăcire, decât înseși patimile.

„Prin știința lui, dreptul, sluga Mea, va îndrepta pe mulți.”¹³²

Prin acea prietenie a duhovnicului cu Dumnezeu, despre care nu ne mai tocim, el va întoarce sau va atrage voia omului la voia lui Dumnezeu, făcându-l să vrea și el ce vrea Dumnezeu. Atunci vei fi în ascultarea care era în Hristos Iisus¹³³, și dreptul, sluga lui Dumnezeu, va întoarce dragostea ta la dragostea lui Dumnezeu, iubind și tu ce iubește Dumnezeu: atunci va fi în noi simțirea care era în Iisus¹³⁴. Duhovnicul va întoarce și mintea noastră de la atâta umblare pustie în afară, și o va face scaun al lui Hristos-Dumnezeu, în care sunt ascunse

N ote:

¹³⁰ Romani 12, 3.

¹³¹ Romani 8,29.

¹³² Isaia 53,11

¹³³ Filipeni 2, 8.

¹³⁴ Filipeni 2, 5.

toate comorile cunoștinței și ale înțelepciunii **135**.

La aceste stări însă nimeni să nu încerce să ajungă singur, căci nu va ajunge sau va ajunge rău. Toate darurile închise în destinul nostru sunt îngrădite cu suferințe, și numai la atâtea daruri ajungem, prin câtă suferință putem răzbi cu bucurie. Numai atâta bine putem face, câtă suferință putem ridica de pe el. Numai atâta mângâiere putem aduce între oameni, câtă amărăciune putem bea în locul celor ce vrem să-i mângâiem. Atâta strălucire va arăta iubirea de Dumnezeu și de oameni în noi, sau atât de puternice vor fi mila și adevărul în noi, câtă văpaie de ură înfruntăm bucuroși pentru Dumnezeu și oameni. Și așa mai departe.

E bine de știut și faptul că darurile lui Dumnezeu dau o mare putere de a suferi, cu seninătate, orice protivnicie în calea darului, și, răbdând cu liniște, toate piedicile cad pe rând, printr-o nevăzută rânduială dumnezeiască.

Lupta începătorului este lupta izbăvirii de patimi; straja atenției la porțile simțurilor, ca să nu intre pruncii vavilonești, care, făcându-se bărbați, ar fi mai greu de scos. Deci cum se arată aceia, să-i și lovească de Piatră, ca să nu ajungă cu ei până la luptă. Năvala de gânduri să nu descurajeze pe începători; toată grija să le fie să nu se nevoiască cu gândurile. A nu avea gânduri e tot așa de cu neputință, ca și a crede că poți opri vântul, dar, cu orânduire dumnezeiască, vin și vremuri fără furtună.

Începătorii pot să vadă cum numele Mântuitorului îi izbăvește de asuprirea momelilor vicleanului ceea ce-i îndatorează cu o mare smerenie înaintea lui Dumnezeu, știind că se luptă El în locul lor. Partea începătorilor este nevoință de a seca izvoarele patimilor din pământul inimii, precum și grija de a nu se sui cu mintea în văzduhul părerii, căci acolo bat furtuni mari și se rup aripile minții. Fiindcă de multe ori e atrasă mintea dincolo și, furată de vrajă cum e, ușor poate fi mișcată de bucurie străină. De aceea Sfinții Părinți ne atrag luarea aminte să ne împotrivim acestei răpiri a minții, pentru că dincolo, mari și multe sunt primejdiile, în care începătorii pot să-și frângă mintea.

Începătorii trebuie să stea cu mintea de strajă la porțile sufletului, ca să nu intre ca un foc bucurie străină în cetate.

Vremea nevoinței pentru unii e mai scurtă, pentru alții mai lungă, pentru unii mai ușoară, pentru alții mai grea, și pentru foarte mulți ține toată viața. Dar pentru cei ce nu judecă pe nimeni, Mântuitorul zice că fără nevoie intră în Împărăție **136**.

Fără uscarea izvoarelor rele, fără scoatere din rădăcină a patimilor ca pe urmă locul să fie ars cu lacrimile pocăinței fără netezirea scurmăturilor pe care le-au făcut în fire porcii patimilor: dealuri și văi, nu e chip de a primi pe Iisus și-a ajunge în ceata a doua a luptătorilor, a celor sporiți. Ceata începătorilor stă sub fericirea sărăciei desăvârșite. Nimic n-a mai rămas de care să le mai fie împătimită inima, nici de ei înșiși, nici din altceva din cele de aici. Cât despre patimi, singura lor avuție, prin nevoie cea de bunăvoie, au risipit-o, au ajuns săraci și s-au făcut ca un crin în pustie.

Secțiune 1.18 CEI CURAȚI CU INIMA

Măsura celor sporiți stă sub fericirea fecioriei sau a celor curați cu inima. Căci una e să făgăduiești că vei petrece în feciorie și alta e să ajungi cu adevărat starea nevinovăției și nepătimirea. Cei ce-și întorc mânia și pofta de la cele de aici, unde altfel ar fi zăcătorit în contra firii, aceia scapă de bărbatul sau de femeia dintr-înșii și vin la starea unui suflet de fecioară.

Sufletul ajuns la starea de fecioară are parte de crinul Bunei-Vestiri a nașterii lui Hristos într-însul. În vremea aceasta, sortită dezvelirii darurilor dobândite prin Sf. Mir, se întâmplă că sufletul trebuie să treacă prin nevoie fără de voie, neatârătoare de el, care însă îi vin prin dumnezeiască orânduire, împlinind ceea ce mai lipsea din lămurirea la câtă s-a supus prin nevoie de bunăvoie. În vremea aceasta, lucrează asupra nevoitorilor puterea cea mai presus de fire a Duhului Sfânt. Dar, să nu uităm: numai după ce ei, prin nevoințele cele de bunăvoie, au scos toate puterile sufletului din robia lucrării contra firii și le-au adus la lucrarea potrivită cu firea, spre care le erau date. Odată dobândită această convertire și armonie lăuntrică a puterilor, vine și lucrarea cea mai presus de fire și ajută creșterea și rodirea darurilor Duhului Sfânt, potrivit orânduirii lui Dumnezeu cu fiecare.

Prunc nou s-a născut firii, pe care a întors-o la starea de fecioară fără prihană. Iar Pruncul creștea și se întărea cu Duhul, umplându-se

de înțelepciune, și Harul lui Dumnezeu era cu El¹³⁷. El e steaua de dimineață, care răsare în inimile credincioșilor¹³⁸, după cum zice Petru. El e Dumnezeul-lumină lumina ta cea care era învăluită de întunericul neștiinței din vremea patimilor, care va răsări ca zorile și va grăbi tămăduirea ta¹³⁹. Pe dărmăturile tale vechi se vor face zidiri din nou, căroră le vei pune temelia cea străveche¹⁴⁰: Iisus Hristos. Lumina lumii și lumina ta va crește tot mai tare, Pruncul Iisus s-a făcut, în ceata celor desăvârșiți, bărbat desăvârșit, și vine, plecându-și capul, sub mâna de țărână a zidirii Sale, arătându-ne smerenia ca pe un botez.

Duhul lui Dumnezeu, lumina cea adevărată: Hristos, lumina care luminează pe tot omul ce vine în lume¹⁴¹, ajută sufletul să se cunoască cu adevărat ce este față de sfințenia lui Dumnezeu. La lumina adevărului veșnic își vede mulțimea păcatelor, loviturile tâlharilor, tăieturile fărădelegilor și întârzierea tămăduirii. Pe măsură ce sporește într-însul lumina dumnezeiască a cunoștinței de sine, pe aceeași măsură vede câtă stricăciune i-a făcut vremea închisă în necunoștința de sine. Așa se face că sub lucrarea sfântă a Harului, nevoitorii se văd cei mai mari păcătoși căci e Cineva sfânt în ei și le arată aceasta. Iată cuvântul Sf. Marcu Ascetul: „Cu cât sporești virtutea astăzi, cu atât te-ai dovedit dator pentru ziua de ieri, făcând arătată capacitatea firii. Fiindcă prin sporul de azi s-a dovedit că nu există un spor sau un scăzământ al firii, ci al voinței.”¹⁴²

Ca atare sfinții sunt convinși de păcatele lor. De aceea judecându-se pe ei înșiși vrednici de iad, primesc de la Dumnezeu Raiul și în dar mântuirea.

Cei înșelați nu-și văd păcatele, ci virtuțile.

Pe când sfinții sunt „păcătoși” convinși de păcatele lor căci puterea sfințitoare a lui Hristos se află în ei și întru recunoașterea neputinței se săvârșește darul înșelații sunt niște păcătoși închiși în neștiință, dar convinși de „mântuirea” lor, căci s-a întărit într-înșii

N ote:

¹³⁷ Luca 2,40.

¹³⁸ 2 Petru 1,19.

¹³⁹ Isaia 58, 8-12.

¹⁴⁰ Isaia 58, 12.

¹⁴¹ Ioan 1,9.

¹⁴² Sf. Marcu Ascetul, Despre Botez, op. cit., ed. I, vol. 1, p. 302 și ed. II, p. 297.

întunericul cel mai dinafară, care-i face să se dea pe ei înșiși mai presus de Biserică și sfinți. Sunt cei ce n-au avut grijă și s-au suit la părerea de sine; văzând darul lui Dumnezeu, și socotindu-l al lor, și-au frânt aripile minții.

Cei desăvârșiți nu simt numai spinul păcatelor lor, ci găsesc într-înșii murmurând toate păcatele oamenilor. Căci prin cei desăvârșiți se răsfrânge sfințenia lui Dumnezeu, ca printr-o oglindă, și într-înșii iarăși toată firea omenească-și simte durerea și păcatul.

Abia lor le îngăduie atotștiutorul Dumnezeu să bată război cu stricătorul firii omenești, și cu sabia Duhului neîntrerupt să-l ardă. Dar nu spre el le e privirea, ci având toată făptura lor absorbită de dar, s-au făcut ca un pârjol într-un rug nearzător și, strămutați de dragostea lui Dumnezeu, chiar și numai cu atâta, că sunt în lumea aceasta, ard pe „stăpânitorul” ei în inimă, ca o sabie de văpaie.

Această nebanuită simțire a neputințelor, întru care se desăvârșește darul lui Hristos, ne face înțeleasă mutarea din cele de aici a unui Cuvios Părinte:

„Venind el la vremea mutării din viața aceasta, și în jurul lui șezând Părinții, a strălucit fața lui ca soarele. Și le-a zis lor: «Iată Avva Antonie a venit». Și după puțin a zis: «Iată ceata Prorocilor a venit». Și iarăși fața lui mai mult a strălucit. Și a zis: «Iată ceata Apostolilor a venit». Și s-a îndoit fața lui în strălucire. Și se părea ca și cum ar vorbi cu cineva, și i s-au rugat lui bătrânii zicând: «Cu cine vorbești, Părinte?» «Iată îngerii au venit să mă ia, și mă rog ca să fiu lăsat să mă mai pocăiesc puțin». Și i-au zis lui bătrânii: «Nu ai trebuință să te pocăiești, Părinte!» Și le-a zis lor bătrânul: «Cu adevărat nu mă știu pe mine să fi pus început (pocăinței)». Și au cunoscut Părinții că a ajuns desăvârșirea. Și iarăși de năprasnă s-a făcut fața lui ca soarele, și s-au temut toți. Și le-a zis lor:

«Vedeți, Domnul a venit, și zice: «Aduceți-Mi pe vasul pustiului!» Și îndată și-a dat duhul, și s-a făcut ca un fulger și s-a umplut tot locul de bună mireasmă.»”143

Cu aceste graiuri trece pragul dincolo, în adâncul smereniei, nevoitorul ce a ajuns desăvârșirea.

N ote:

_ Patericul, ed. III, Râmnicul Vâlcea, 1930, pp. 211-212.

Secțiune 1.19 VÂRSTELE IUBIRII VÂRSTELE DESĂVÂRȘIRII

Sf. Isaac Sirul a numit desăvârșirea o prăpastie de smerenie; dar tot așa de bine putea să zică și despre iubire, legând-o de numele desăvârșirii. Căci iubirea a coborât pe Dumnezeu din Ceruri să se facă om, și nu este smerenie mai mare ca aceea a locui Dumnezeu în oameni, din iubire. Deci acestea-s semnele celor locuiți de Dumnezeu: un nesfârșit de dragoste și o prăpastie de smerenie. Căci: „Cine zice că petrece întru El, dator este precum Acela a umblat, și el așa să umble”¹⁴⁴.

Iar dragostea în Duhul lui Hristos, în trei vârste se vede:

În iubirea aproapelui ca pe tine însuși;¹⁴⁵

În iubirea mai mult ca pe tine însuși iubirea de vrăjmași;¹⁴⁶

În iubirea ca jertfă pentru oameni.¹⁴⁷

Până la măsura iubirii de vrăjmași sunt datori să ajungă toți creștinii, care au de gând să se mântuiască; pe când la vârsta a treia a iubirii, foarte puțini ajung.

Cei desăvârșiți fiind o încrucișare a lui Dumnezeu și a firii omenești, și, răstrângându-se Dumnezeu cu limpezimea cea mai mare în firea omenească, iar firea omenească în Dumnezeu, pe ei îi dor durerile și păcatele oamenilor, la o măsură dumnezeiască nebănuită. De aceea vor să se jertfească pentru ei, vor să fie osândiți în locul aceluia, ca oamenii, frații lor, să ia iertare. Așa a fost Sf. Apostol Pavel.

Acești fii ai Tatălui vin în lume spre aceeași soartă spre care a venit Cel Unul Născut Fiul lui Dumnezeu. Aceștia toți se învoiesc să-l urmeze cărarea întregă.

„Pe Iisus, iubirea L-a făcut să moară, iubirea I-a dat biruința asupra morții. Iubirea e singura putere care învinge moartea. Iar pe noi, forța care ne pătrunde în chip zguduitor și ne hotărăște să-l dăm viața noastră toată, nu e cuvântul Lui, ci Jertfa Lui.”¹⁴⁸

Aceasta e iubirea desăvârșită, iubirea ca jertfa: pârjolul care aprinde lumea, cutremură porțile iadului, și stârnește împotriva-și

¹⁴⁴ 1 Ioan 2, 6.

¹⁴⁵ Matei 19,19

¹⁴⁶ Matei 5,44

¹⁴⁷ Ioan 15,13.

¹⁴⁸ Pr. Prof. D. Stăniloae, Iisus Hristos sau Restaurarea omului, Sibiu, 1943, Tip. Arhidiecezană, pp. 241 și 307.

toată vâlvătaia de ură, sau ispita a doua prin durere. Iar cel ce iubește așa, se ține într-o liniște mai presus de fire, căci: „Mintea lui unindu-se cu Dumnezeu și petrecând în El, prin rugăciune și dragoste se face înțeleaptă, bună, puternică, iubitoare de oameni, milostivă, îndelung răbdătoare, și, simplu vorbind, poartă în sine aproape toate însușirile dumnezeiești”¹⁴⁹.

De aceea nu-și pierde cumpătul dacă-l vor părăsi prietenii la ceas de prigoană și i se vor face protivnici și-l vor huli și-l vor osândi ca pe un înșelător, chiar cei din casa lui. Mintea și toată ființa lui ajunsă simplă, va putea trece și proba cea mai grea când, în viforul de ură al protivnicilor, îl va părăsi și Dumnezeu, arătându-i gustul iadului și lăsându-l în mâinile păcătoșilor, ca să se arate că nici urgia răului nu-l va putea desface din dragostea lui Dumnezeu!

Acesta e focul celei mai mari nevoie prin care au să treacă cei ce ajung desăvârșirea, că Dumnezeu însuși se ascunde din fața lor, și se prăvălesc asupra lor puhoaie de ură, căutând cum să-i înghită. Dar de dragostea lui Dumnezeu nimic nu-i mai desface¹⁵⁰: nici suferința, nici îngerii, nici viața, nici moartea, nici iadul, de care se dovedesc mai presus, căci desăvârșirea dragostei nu mai are pe acestea îngrădire și hotar.

Toată această slăvită cale stă sub povața Bisericii, ca una ce ne-a născut de sus a doua oară, și nimeni din cei ce se întorc Acasă nu se răzlețește de ea. Căci prin Biserică ne-am născut fiii lui Dumnezeu și acum avem pe Hristos în parte după darul fiecăruia. Întreg e doar în Biserică, adică în obștea Sa văzută și nevăzută: iar de la înviere și zidirea din nou a lumii¹⁵¹, Hristos va fi totul în toate, desăvârșirea neavând hotar.

În Biserică se nasc de sus și cresc pe pământ, câștigând în războaie, oamenii mai presus de fire, sau dumnezeii după Dar.

IV RĂZBOIUL NEVĂZUT

Omul, zidire de mare preț

Îngeri căzuți

Pustiirea firii omenești în Adam

¹⁴⁹ Sf. Maxim Mărturisitorul, Capete despre dragoste, op. cit., p. 66.

¹⁵⁰ Romani 8, 38-39.

N ote: _ Matei 19,28.

După fire și împotriva firii
Refacerea firii omenești în Iisus Hristos
Continuarea biruinței, prin taine
DESĂVÂRȘIREA, FINALITATE A OMULUI
RĂZBOIUL NEVĂZUT
PORUNCILE ȘI LIBERTATEA
LUCRAREA PORUNCILOR STINGE CRIZELE VOINȚEI
SPRE RUGĂCIUNEA NEÎNCETATĂ
PE TREPTE DE-A RÂPA
CURSELE...
UNII-ȘI TAIE MINTEA ÎN SCRIPTURI
GREȘELILE IUBIRII ȘI DREAPTA SOCOTEALĂ
MĂSURILE...
SFATURILE EVANGHELICE SAU PORUNCILE DESĂVÂRȘIRII
CEI CURAȚI CU INIMA
VÂRSTELE IUBIRII VÂRSTELE DESĂVÂRȘIRII